

**SZOCIÁLIS MUNKA AZ
ISKOLÁBAN**

Social work in the school

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
JUHÁSZ GYULA PEDAGÓGUSKÉPZŐ KAR
TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ INTÉZET
ALKALMAZOTT PEDAGÓGIA ÉS PSZICHOLÓGIA TANSZÉK

SZOCIÁLIS MUNKA AZ ISKOLÁBAN
Social work in the school

Konzulens:
Dinnyésné Mészáros Katalin
óraadó tanár

Készítette:
Szűcs Nikolett Tímea
szociálpedagógia szakos hallgató

SZEGED
2014

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	3
I. A témaválasztás időszerűsége.....	4
II. Hipotéziseim.....	5
III. Az iskolai szociális munka – elméleti áttekintés.....	5
III.1. Az iskolai szociális munka történeti háttere.....	5
III.2. Az iskolai szociális munka módszertana.....	8
IV. Az iskolai szociális munka – vizsgálat	13
IV.1. Vizsgált személyek, alkalmazott módszerek	13
IV.2. Kérdéskörök	15
V. Eredmények.....	16
V.1. Diákkérdőívek	17
V.2. Tanári kérdőívek.....	21
V.3. Az elemzés eredményei és összegzése	27
V.3.1 Statisztikai adatok.....	27
V.3.2. A szakember feladatai	28
V.3.3. Elutasítások- Falak	29
V.3.4. A szakember lehetőségei, keretei	30
VI. Összegzés, hasznosíthatóság.....	32
Mellékletek.....	35
Ábrák.....	49
Felhasznált Irodalom	55
Felhasznált internetes források.....	56

I. A témaválasztás időszerűsége

Dolgozatom témájának a szociális munka egy kevésbé elterjedt és elismert területét választottam, az iskolai szociális munkát. Szociálpedagógus hallgatóként a témát igen fontosnak érzem, s eddigi tapasztalataimból kiindulva nagy érdeklődéssel kezdtem meg ez ügyben kutatásomat.

A mai magyar gazdasági, társadalmi, szociális helyzet sajnos számtalan problémával állítja szembe a szülőket, fiatalokat, pedagógusokat, szociális szakembereket.

Az elhanyagolások, a szegénység, a bántalmazások a 18 éven aluli korosztály nagy hányadát érinti, azonban ezek a gyerekek sokszor nem kapnak időben megfelelő segítséget, illetve a megelőzésre sincs elég hangsúly fektetve, holott ezen lehetne változtatni. Ezen fiatalok körében, főleg a serdülő korosztály tekintetében egyre fokozottabban jelentkezik a deviáns viselkedés is, amely fő megnyilvánulási színtere az iskola.

A szülők, a társadalom az iskola pedagógusaitól várja el, hogy a gyermeket megneveljék, jó útra tereljék, azonban az iskolák helyzetéből adódóan ezek a szakemberek alapvető feladataikkal is igen le vannak terhelve, irreális elvárásokkal kell szembenézniük. Emellett sokszor nem rendelkeznek semmilyen segítő szakmai felkészültséggel, szaktudással, vagy ha rendelkeznek is, egyéb teendőik mellett ezen feladatuk eltörpül, nem tudnak vele a megfelelő mértékben foglalkozni, illetve számos akadályba ütközhetnek, kezdve az időhiánytól át az infrastrukturális hiányosságoktól az iskolai vezetés hozzáállásáig.

Tehát ilyen minőségben nem lehet ezt a feladatot megfelelően ellátni. A rájuk rótt feladat nehézségét a törvényi szabályozások se könnyítik meg, a 2011. évi CXCV. Törvény a nemzeti köznevelésről szerint „a nevelési-oktatási intézmény vezetője felel a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok megszervezéséért és ellátásáért”, azonban sehol nem jelöli kötelező feladatként a gyermek- és ifjúságvédelmi feladat munkakörének betöltését, így az intézményvezető határozza meg, hogy milyen formában kívánják a kijelölt feladatot megvalósítani.

Éppen ezért lenne szükség egy ehhez értő szakemberhez, hiszen az iskola az a színtér, ahol ezek a gyerekek az idejük nagy részét töltik, ahol a leghamarabb kiderülhetnek, illetve megelőzhetőek lennének a problémák bizonyos fokig, ahol a legjobban lehetne orvosolni a problémákat azáltal, hogy a szakember „kéznél van”, részt vesz az iskola életében, de nincs leterhelve pedagógusi feladatokkal, illetve több színtéren mozoghat egyszerre.

II. Hipotéziseim

A felsorakoztatott tények ellenére az iskolai szociális munkás alkalmazása csak kivételes helyeken valósul meg, annak ellenére, hogy az eddigi gyakorlatok, megvalósulási színhelyek egyértelműen igazolták szükségességét.

Úgy gondolom, hogy az átlagemberek, pedagógusok, diákok nincsenek tisztában a szociális munkás feladatával, ebből is adódhat a szakma elutasítása, nem ismerik a működésében rejlő hasznosságot, így nem becsülik eléggé.

A szociális munkára sokkal nagyobb szükség lenne az iskolákban, mint amilyen szinten mindez most megvalósul, ennek bebizonyítására szeretnék kísérletet tenni szakdolgozatomban az elméleti háttér feltárásán kívül kérdőíves felmérés és strukturálatlan interjútechnika segítségével.

Hipotéziseim tehát:

1. a legtöbben nincsenek tisztában a szakemberek feladatával, ezáltal elutasítják
2. csak kivételes helyeken, azonban magas hatékonysággal működik, valósul meg
3. a pedagógus, mint gyermekvédelmi felelős nem tud hatékonyan tevékenykedni ilyen minőségben

Tartalmi szempontból a dolgozatom saját vizsgálaton alapuló empirikus jellegű munka.

III. Az iskolai szociális munka – elméleti áttekintés

III.1. Az iskolai szociális munka történeti háttere

Az iskolai szociális munka nemzetközi gyakorlatában sok jelentős példát láthatunk, kiemelkedő többek az Amerikai Egyesült Államok törekvései, ahol az 1800-as években már kezd kibontakozni az iskolai szociális munka, maga a szakma neve is az amerikai „school social work” kifejezésből származik. Számos fontos lépés után 1975-re hivatalosan is elismerik a szakmát, 1992-re lehető válik az iskolai szociális munkás oklevél megszerzése, 1994-ben pedig megalapították az Amerikai Iskolai Szociális Munkások Szövetségét. (Gergál-Máté, 2008)

A német gyakorlatban sokkal inkább a szociálpedagógia kap teret és fejlődik az 1700-as évektől kezdve, mára pedig a németországi iskolákban 1 főállású szociális munkást alkalmaznak, akit általában az iskolától független külső szervezet alkalmaz. (Hroncová, 2009; Gergál-Máté, 2008)

Magyarországon az iskolai szociális munkát új keletű szakmának gondolják, holott leginkább újjáéledőnek nevezhetnénk. Kibontakozása, megjelenése a 2. világháború közé tehető, ekkor az úgynevezett iskolanővérek látták el a mai iskolai szociális munkás feladatait, azaz foglalkoztak a családdal, az iskolával illetve az egyénnel is, pedagógus végzettségűek voltak és tagjai a tantestületnek. (Pik, 1996)

A II. világháború után a politikai elit felfogása megváltozik, véleményük szerint nincs szükség az iskolanővérekre, hiszen a problémákat legjobban az láthatja, aki az iskolai mindennapjaiban, a tanórákon, a szünetekben tevékenyen részt vesz, ez az ember pedig a pedagógus. Ennek érdekében 1964-ben gyermekvédelmi felelősöket jelölnek ki a nevelési, oktatási intézményekben a pedagógusok közül, amely azonban sok ponton hibádzik, a nehéz esetekhez sem idő, sem szakmai felkészültség, sem megfelelő infrastruktúra nincs. (Gergál-Máté, 2009)

Az eddig se túl reményteli helyzet a 80-as évek végére még sanyarúbb képet tárt elénk. Rendszerváltás, negatív irányú társadalmi és gazdasági helyzet, hirtelen megnövekedett munkanélküliség, az intézményrendszerek illetve az értékrend átalakulása, a deviáns viselkedésformák halmozódása újabb kihívások elé állították a pedagógusokat, akiknek rá kellett jönniük, hogy az újonnan jelentkező problémákat a saját eszközeikkel már nem tudják kezelni. Így fogalmazódott meg az igény egy olyan szakember iránt, aki szociális szakértelemmel felvértezve tud az iskolával, a családdal és a gyermekkel foglalkozni. (Jankó, 2009)

A probléma megoldására alapvetően 2 fő megoldás született:

1. Pedagógusok alkalmazása a gyermekvédelmi felelős szerepkörébe, ezen is belül:

- Az iskola egyik pedagógusa végzi ezt a feladatot, akinek nincs meg ehhez a kellő szakképesítése, illetve mint az iskola alkalmazottja, nem tudja megfelelően képviselni az iskola, szülők és a gyermek érdekeit.
- Függetlenített gyermekvédelmi felelősök alkalmazása az iskolákban, ami leveszi a pedagógusról a tanítás terheit, de továbbra sem rendelkezik kellő szakértelemmel. Pozitívuma a modellnek, hogy követték az 1 iskola, 1 gyermekvédelmi felelős elvet, illetve hogy hálózatokba szerveződtek, ami lehetővé tette a team munkát is.

Az említett hiányosságok nem a pedagógusok munkáját hivatott aláásni, csupán arra mutatnak rá, hogy a nem pedagógiai problémákra nem lehet pedagógiai eszközökkel válaszolni, szociális szakértelemre, szakemberekre van szükség.

2. Iskolai szociális munkások alkalmazása, ezen belül pedig:

- Belső iskolai szociális munka, ami az 1990-es években az alternatív iskolákban jelent meg, ahol koncentráltabban jelentkeztek a problémák, a hagyományos iskolából valamilyen okból leszakadó gyermekek oktatását, nevelését vállalják fel. A szakember az iskola alkalmazásában áll.
- Külső szociális munka, azaz külső munkáltató által alkalmazott szociális munkás, pl.: gyermekjóléti központ, civil szervezet, így nem áll annyira az iskola nyomása alatt, viszont egyszerre több intézményben tevékenykedhet, melynek negatívuma, hogy munkája ügyeleti jellegűvé válhat. (Gergál-Máté, 2009)

1992-ben, Budapest IX. kerületében létrejött Ferencvárosi modellt, ami több szempontból is jelentőséggel bír, egyfajta iránymutatás, példa a jövőbeni tevékenységekhez. Az, hogy alakot ölthetett, nehéz helyzetek tették lehetővé, az itt található iskolák több mint 1000 tanulóját sorolták a veszélyeztetettek közé, sokak családjá küzdött a munkanélküliséggel, eladósodással, bűnözés ártaival. A modell a Családsegítő Szolgálat keretein belül jön létre, azonban önálló szakmai alapokon nyugszik, s Iskolai Szociális Munkás Hálózat névvel indul útjára, később azonban Gyermekjóléti Szolgálatra nevezik át, innen a mai kifejezés is, ami hivatalosan is bekerül az 1997-es gyermekjóléti törvénybe. Céljuk az volt, hogy egész kerületeket lefedő szociális védőhálót hozzanak létre, kapcsolatot és együttműködést fenntartva a szervezetek, intézmények, oktatási, nevelési intézmények között. Elengedhetetlennek tartották a területi gyermekvédelem megteremtését, ami kezeli azt a hiányosságot is, miszerint a hatósági intézkedést megelőző szolgáltatások, fokozatok nem álltak a rendelkezésre. Az iskolákban az ügyeleti jelleg miatt leginkább a táborozások, klubok, csoportfoglalkozások voltak elterjedtek. (Gergál-Máté, 2009; Gedeon, 1996)

Magyarországon a 2010-es évek végére a belső, a külső, illetve a pécsi modell különböztethető meg, illetve a pedagógusok gyermekvédelmi felelősként való alkalmazása.

A pécsi modell 2006-ban indult útjára, ötvözi a külső és belső szociális munka előnyeit, azaz külső szervezet alkalmazásában állnak, viszont egy szociális munkás csak egy intézményt lát el.

Az iskolai szociális munka fontosságára illetve jelen labilis helyzetére több kutatás is rámutatott 2000-től napjainkig, 2007. november 30-án megalakult a Magyarországi Iskolai Szociális Munkások Egyesülete a Kodolányi János Főiskola segítségével, majd 2009-ben csatlakozott az Iskolai Szociális Munkások Nemzetközi Hálózatához. Az egyesület igyekszik törvényi szintre emelni az iskolai szociális munka működését, a megfelelő jogi háttérrel megteremteni számára. (Gergál-Máté, 2009)

III.2. Az iskolai szociális munka módszertana

„Az iskolai szociális munka olyan tevékenység, amely az iskoláskorú gyerekek képességeinek, lehetőségeinek leghatékonyabb kibontakozását segíti szociális kapcsolataik, társadalmi integrációjuk javításával.”¹ (Gergál-Máté, 2008:10)

A szociális munkások átfogó ismeretekkel rendelkeznek jogi, pszichológiai, illetve szociális területen is, nagy terhet véve le így a pedagógusok, gyermek- és ifjúságvédelmi felelősökről. Az iskola egyfajta ökológiai rendszer, melyben az iskolai szociális munkás összekötő kapocs és segítő támasz mind a gyermeknek, családnak, iskolának és a közösségnek. Kettős feladata igen tág tevékenységi kört vetít elénk, megerősíteni a gyermekek azon képességet, hogy megbirkózhassanak a problémákkal, illetve tökéletesíteni a környezet minőségét, hiszen a kettő szervesen összefügg. (Gergál-Máté, 2008; Germain 1996)

A gondokkal küzdő diákokat először oktatható állapotba kellene hozni ahhoz, hogy az iskola érdemben tudjon velük foglalkozni, azonban erre a munkára az iskolák nem elég felkészültek. Igen nagy szükség lenne a segítő szakemberek alkalmazására, akik ezekkel a problémákkal foglalkozni tudnának, ezek a szakemberek pedig, a szociális munkások, szociálpedagógusok, további szociális szakemberek pedig a képzés elterjedése miatt igen nagy számban vannak jelen és könnyen hozzáférhetőek. (Albert-Lőrincz, 2008)

Ez alapján nézzük meg mik az alapvető feladatai a szociális munkásnak az iskolában.

- Elsődleges feladata, hogy megtanítsa a diákokat, vagy akár a tanárokat is segítséget kérni és ezt a segítséget el is fogadni, hiszen nélkülül parttalan küzdelmet folytat csak a szakember.
- Nagyon fontos a gyermek személyes segítése, egyéni problémáinak megoldásában való támasz, tanácsadás
- A tanár hatékonyabb konfliktuskezelését, problémamegoldását elősegíteni
- Kapcsolattartás és együttműködés más iskolákkal, intézményekkel, hivatalokkal
- Közvetítő, kapcsolattartó szerep betöltése az iskola, tanuló, család és intézmények között
- Különféle programok, előadások, kirándulások megtervezése, szervezése, a lehetőségek felkutatása,

¹ Gergál Tímea- Máté Zsolt (2008): A pécsi modell. *Háló*, 14. 3. sz. 10-15. <http://halo.3sz.hu/tartalom/halo> 2014-09-21

- A hátrányos helyzetű, veszélyeztetett diákok „felkutatása”, ha szükséges, helyzetük jobbítása érdekében más intézményekkel, hivatalokkal, családdal való kapcsolatfelvétel, esélyegyenlőségük minél hatékonyabb elősegítése (Albert-Lőrincz, 2008)

Annak meghatározásában, hogy a szociális munkás milyen főbb tevékenységeket végez egy iskolában, a beavatkozási szerepek is sokat segítenek. Ezek a szerepek alapvetően jól elkülöníthetőek, körülhatárolhatóak és egy eseten belül ezek közül a szerepek közül egyszerre több is igénybe vehető.

- a képessé tevő: a klienst képessé teszi bizonyos változások végrehajtásához
- tanácsadó: tanácsadó és kérő közötti egyenlőtlenséget feltételez, a kliens a tanácsadás által a hasonló jövőbeli helyzetekre felkészülhet.
- Együttműködő: egyenlő szerepviszonyokat, közös problémamegoldásra vonatkozó információcserét feltételez, pl.: egy tanár és egy iskolai szociális munkás, vagy több szereplő együttműködése egy nehéz ügy megoldásában
- információadó: a klienst, tanárt, szülőt...stb olyan információkkal látja el a szakember, melynek segítségével eredményesebben kezelheti helyzetét
- közvetítő: a szociális munkás, mint mediátor próbálja mindkét fél érdekeit képviselni, problémáikat kielégítően megoldani
- pártfogó: a szociális munkás a kliens érdekében tevékenykedik, érte emel szót, pl.: hátrányos helyzetűek, kisebbségek... stb
- menedzser: a szociális munkás saját munkáját, működését menedzseli, azt megtervezi, végrehajtja,
- alkusz: alapvetően a kliens igényeinek az erőforrásokkal való minél hatékonyabb összekapcsolását takarja (Allen-Meares, Washington & Welsh, 1996)

A feladatok teljesítése során számos nehézségbe ütközhetünk, ilyen a kompetenciahatárok meghúzása is. Meddig tartozik a segítő feladatkörébe a probléma megoldása, és mikor érdemes más szakembert bevonni, a klienst közvetíteni, meddig felel meg a szociálpedagógus és a szociális munkás képzettsége, hiszen elsődleges célunk hogy a diákok a lehető legmegfelelőbb és teljeskörűbb segítséghez juthassanak hozzá.

Az egyes problémák során felmerülő megoldási módozat létrejöttének levezetése remekül leírható a problémamegoldás klasszikus lépéseivel:

1. A probléma megértése
2. Terv kidolgozása a cél érdekében

3. Lehetséges megoldások keresése
4. A javaslatok, esetleges lehetőségek értékelése
5. Ezek közül a legjobb kiválasztása
6. A megoldás végrehajtásának megfogalmazása, tehát a terv elkészítése
7. A terv megvalósítása
8. Majd annak értékelése (Albert-Lőrincz 2009)

Nagyon fontos, hogy a probléma megoldásába a klienst be kell vonni, hiszen ez az ő problémája, ő vállalja a felelősséget a következményekért, az ő érdeme az elért eredmény. Mindig abból kell kiindulni, hogy mit tekint a kliens problémának, számára mi a probléma és azt hogyan látja. Milyen célt szeretne elérni és milyen léptékben kell haladniuk a cél eléréséhez? Mindig ahhoz kell igazodni, ahol éppen a kliens tart, majd mik az ezzel kapcsolatos tennivalók, hogyan lehet ezeket kivitelezni. Sokszor talán nehéz, de nagyon fontos megállapítani, hogy úgymond kié a probléma, hiszen azzal tudunk eredményesen együtt dolgozni, aki ezt a helyzetet megéli. (Gordon, 1996)

Az iskolai problémákat semmiféleképpen nem szabad megoldatlanul hagyni, mert ezzel az iskola minden szereplőjének csak a negatív hatások jutnak a pozitívak helyett, rombolja a kapcsolatokat, a tanulási és munkakedvet...stb. Az iskolában alkalmazott konfliktuskezelő helyzet általánosságba véve kétféle, az egyik a tekintélyvel alapuló. Ez a módszer nem oldja meg a konfliktust, csupán elnyomja azt, a tanár a tekintélyét, felsőbbrendűségét használja akarata érvényesítéséhez, a tanulónak nem lehet igaza, eszközei: intő, rossz jegyek, szidalmazás. A másik a konfliktusmegoldó pedagógia, melynek alapvető lényege, hogy a problémák megoldásából nem vonja ki a gyermeket, hanem vele együtt keresi megoldást.

Egy konfliktuskezelő ülés során a moderátornak jól kell tudnia kezelni az indulatokat, érzelmeket, a dühöt, az elkeseredettséget és a közös megoldás felé terelni a feleket, az ilyen konzultációk során a felek példát láthatnak arra is, hogy így is meg lehet oldani a konfliktust, de számtalan tréning is a rendelkezésükre állhat, az iskolán belül az iskolai szociális munkás is megszervezheti akár a diákoknak és a pedagógusoknak egyaránt. (Albert-Lőrincz, 2009; Kiss, 2013)

A szociális munkás legfőképp a személyiségével dolgozik, ami feltételez nélkülözhetetlen személyiségjegyeket, készségeket, képességeket a hatékony munkavégzés, a tevékenységek megfelelő ellátásának érdekében.

Alapvető fontosságú a Rogers-i 3-as, az empátia, feltétel nélküli elfogadás és a hitelesség, azaz kongruencia, hiszen anélkül, hogy ne éreznénk át a kliens helyzetét, vagy

éppen nem vennénk őt komolyan, s nem is lenne őszinte a segítő szándékunk, nem lehet tevékenykedni, arról nem is beszélve, hogy a kliens, legyen az felnőtt vagy gyermek, ezt tökéletesen megérzi.

Fontos a kapcsolatban a nyíltság, őszinteség, és megértés, hiszen a kliens a legmegfelelőbb személy arra, hogy problémáját képes legyen megoldani, ehhez pedig elengedhetetlen az, hogy megadjuk neki a tisztánlátás lehetőségét.

Ahhoz, hogy a saját személyiségünkkel megfelelően tudjunk dolgozni, meghatározó a kellő mértékű önismeret, önbizalom, s az elhivatottság is.

Egy iskolán belül különös jelentőséggel bír, hogy a segítő gyerekközpontú legyen, és életkorától, nemétől függetlenül „értsen” a fiatalok nyelvén, meg tudja őket szólítani. Emellett nagyon fontos a közvetlenség, humorérzék és az odafigyelés. Ha a szünetekben is a diákok között van, érdeklődik, beszélget, hamarabb fordulnak hozzá a diákok önként segítségért. Kiemelendő még a kreativitás, spontaneitás, a gyors problémamegoldó képesség, hiszen ennek a szakmának nincsenek előre megírt forgatókönyvei, csupán iránymutatások, a szakemberen múlik, hogy egy adott szituációban hogyan cselekszik. Előadások, programtervezések során az innovatív, újító szellem, szervező és meggyőző képesség, ami kiemelkedő szerepet kap.

Ahogy bármelyik emberekkel foglalkozó szakmában, úgy itt is megjelennek bizonyos etikai normák, amelyek betartása a legtöbb esetben kötelező, az alapszabályozást a Szociális Munka Etikai kódexe foglalja össze. Az ilyen normák közé tartozik az előítélet mentesség, emberi méltóságának tiszteletben tartása, csak azon információk, részek felől érdeklődni, amik a probléma megoldása szempontjából fontosak. Titoktartás kötelezi, betartja kompetenciahatárait, más személytől nyert információt csak az adó személy engedélyével használ fel, felvételek készítését az anonimitás megőrzésével csak a kliens engedélyével készíthet, illetve minden olyan cselekedet ide tartozik, amely a klienst védi. A titoktartás ténye, illetve hogy a kliens ezzel tisztában van, elősegíti a bizalmi kapcsolat kialakítását, fontos tisztázni a legelső találkozásnál, hogy ez milyen keretek között valósul meg, a kapcsolat mely részei bizalmasak, s melyek lehetnek nyilvánosak, a tanácsadó a tanácskérőt mindig tájékoztatja ezekről az esetekről, alkalmakról pl.: más szakemberrel, intézménnyel való kommunikáció a tanácskérő érdekében. (Albert-Lőrincz, 2008)

Elengedhetetlen kelléke még a szociális szakembernek a szakmai tudása. Otthonosan kell mozognia a szociális, gyermekvédelmi, köznevelési témájú jogszabályokban, követve annak aktualitásait, változásait. Tisztában kell lennie a személyiség fejlődésének

folyamataival, az egyes életkorok sajátos jellemzőivel, a saját én védelmének eszközeivel, segítő jellegű beszélgetések, mint segítő beszélgetés, tisztázó beszélgetés, probléma és konfliktusmegoldó folyamatok lényegével és alkalmazásával.

Tehát a szociális szakember számos olyan tulajdonsággal, ismerettel rendelkezik, amely, a rendszerváltás óta sokasodó iskolába is begyűrűző társadalmi problémák kezelését megfelelően tudná orvosolni a nevelési, oktatási intézményekben, mégis csak kevés helyen valósul meg alkalmazása.

Az aktuális helyzetet jelentősen nehezíti a törvényi szabályozás is, a 2011. évi CXCV. Törvény a nemzeti köznevelésről írja, hogy „*a nevelési-oktatási intézmény vezetője felel a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok megszervezéséért és ellátásáért*”, azonban sehol nem jelöli kötelező feladatként a gyermek- és ifjúságvédelmi feladat munkakörének betöltését, így az intézményvezető határozza meg, hogy milyen formában kívánják a kijelölt feladatot megvalósítani.

Tehát ahol intézményen belül az anyagiak szűkös mivolta miatt nem tudnak rá valamilyen módon státuszt teremteni, ott ez a feladat a már egyébként is leterhelt pedagógusokra hárul, csak ebben az esetben az egész munkaidős oktatói munkáján felül megfosztva őt a negyed, vagy félállásban végezhető munka lehetőségétől is.

Ebben a viszonylatban kiemelkedően fontosnak tartom a helyzet vizsgálatát, hiszen ez a helyzet hosszú távon tarthatatlan, gyors, kreatív megoldásokat kíván, amelyek felkutatása is egy érdemes pont a kutatás folyamán.

IV. Az iskolai szociális munka – vizsgálat

IV.1. Vizsgált személyek, alkalmazott módszerek

A vizsgálatomat a 2014-15-ös tanév első félévében, októberben vettem fel egy megyei jogú város 4 középfokú oktatást végző iskolájában (1. ábra). Ezeket az intézményeket összehasonlítva igyekszem a hipotéziseim során felmerülő kérdésekre választ találni. Az iskolákat úgy próbáltam felkeresni, hogy profiljukat, illetve a gyerekek tanulmányi eredményeit illetően ne mutasson nagy eltéréseket, ezzel is jobban irányítva a konkrétumokra a figyelmet.

Az „A” intézményben 1995 óta folyamatosan dolgozik iskolai szociális munkás, teljes munkaidőben, jelenleg hárman vannak. Az iskola profilját tekintve a hagyományos iskolarendszertől valamilyen oknál fogva lemorzsolódó tanulók tanítását vállalja fel többek között, alapvető céljuk, hogy alacsony végzettségű, szakmához segítség a fiatalokat

A „B” intézményben két éve dolgozik itt 1 fő iskolai szociális munkás teljes munkaidőben, a jelenlegi 1 éve van az intézményben. A diákok jöhetnek az intézménybe szakközépiskolai képzés, szakiskolai és érettségi utáni képzés keretében tanulni, mely számtalan választási lehetőséget kínál különféle szakmákból.

A „C” intézménybe nem foglalkoztatnak iskolai szociális munkást, az ifjúságvédelmi feladatok ellátása jelentős átalakuláson megy keresztül. Az iskola közlekedéssel kapcsolatos szakmákhoz segíti hozzá az ide érkező tanulókat.

A „D” intézménybe a gyermek és ifjúságvédelmi felelős posztját továbbra is betöltik kevesebb óraszámban, más megnevezés alatt. Az iskola profilját tekintve építőipari szakok elvégzésére nyújt lehetőséget szakközépiskolai és szakképzői szinten

A diákkérdőívet összesen 204 diák töltötte ki, ebből 152 fiú és 52 lány. Azon 2 intézményben, ahol nem dolgozik iskolai szociális munkás, a kérdőívet 104 fő 11-es tanuló töltötte ki, még a másik 2 intézmény alacsony osztálylétszámaira tekintettel léve, az „A” intézményben 6,7,8,9 és 10-es, a „B” intézményben pedig 9 és 10-es tanulók vettek részt a kitöltésben. Azonban ez a tény a diákok korának összességében nem mutat jelentős eltérést, a kitöltők átlagos életkora 16 és fél, amely az „A” intézmény összetett és sajátos jellegnek is köszönhető. A diákok átlagos, előző év végi tanulmányi eredménye hozzávetőlegesen 3,11, azért hozzávetőlegesen, mert arra kértem őket, ha nem is emlékeznek pontosan erre az adatra,

adjanak meg egy körülbelüli értéket, azonban ez az érték hűen tükrözi a kutatásban részt vett valamennyi intézmény átlagos tanulmányi eredményét. (2. ábra)

Ezen kívül összesen 30 pedagógussal, az iskolában dolgozó szakemberrel vettem fel a tanári kérdőívet, melyből 14 fő férfi és 16 fő nő. Átlagos életkoruk 44,5 év, melyhez 12,61 évnyi átlagos tanítási tapasztalat tartozik, ami természetesen személyenként igen eltérő. (3. ábra)

Az interjút 4 iskolai szociális munkással készítettem el, melyből 3 ugyanabban az intézményben dolgozik, illetve végzettségüket tekintve 1 fő szociálpedagógus, 3 fő pedig szociális munkás. Emellett 2 fő gyermekvédelmi munkát végző szakemberrel, akik mindketten szaktanárként, angol-történelem és magyar-történelem tárgyakkal pedig osztályfőnökként is tevékenykednek.

Annak érdekében, hogy hipotéziseimet megfelelően bizonyíthassam, szakirodalmi kutatásaim mellett igénybe vettem a strukturálatlan interjú és a kérdőíves felmérés eszközeit is.

A strukturálatlan interjú a szóbeli kikérdezés egyénekkel végzett fajtája. Egyértelmű követelménye a kérdező és a kérdezett közötti személyes interakció, mely formailag leginkább a kérdező a fél által irányított hétköznapi, kötetlen beszélgetéshez hasonlítható, több teret ad a beszélőnek. Időben nem korlátozott, ezzel is kellemes, beszélgetésre alkalmas terepet teremt. A kérdéstípusokat tekintve többségében nyitott kérdésekből állnak, azonban szükségzerű lehet zárt kérdések feltétele is, pl.: hány éve dolgozik itt ...stb.

A kérdőíves felmérés az írásbeli kikérdezés egyénekkel végzett válfaja. Összeállításához szükségünk van valamennyi ismeretre a célcsoportunkról, hiszen a rosszul összeállított, a célcsoport számára érthetetlen, vagy éppen túl hosszú kérdéssor nem hoz elemezhető eredményt. Személyes jelenlétet nem követel meg feltétlenül, azonban a kitöltés eredményességét nagyban elősegítheti, hiszen a kérdőíveztető tud a legteljesebb instrukciókat adni. A kérdéstípusokat illetően itt is zárt, illetve nyílt kérdésekkel dolgozhatunk, megválasztása jelentősen függ a célcsoporttól. (Falus, 2004)

IV.2. Kérdéskörök

Igyekeztem a segítő szakma szerepét a legátfogóbban feltérképezni az általam választott 4 intézményben, így többféle kérdőív készült az egyes iskolákra szabva. Ezeket szeretném most kissé kategorizálva, egyszerűsítve szemléltetni, a főbb kérdésköröket ismertetni, melyek az összehasonlítás megvalósíthatóságának igényével lettek megalkotva.

Először nézzük meg azt a diákkérdőívet, ahol van szociális munkás

1. Statisztikai adatok
2. Az iskolai szociális munkás szerepköre
3. A segítő szakember szerepköréről való tájékoztatás körülményei
4. Szabadidő hasznos eltöltését célzó lehetőségek
5. Ezen lehetőségek kihasználtsága
6. Egyéni segítségkérés főbb jellege

Diákkérdőív, ahol nincs iskolai szociális munkás

1. Statisztikai adatok
2. Az iskolai szociális munkás szerepköre
3. Tud-e a gyermek- és ifjúságvédelmi személyéről
4. A segítő szakember szerepköréről való tájékoztatás körülményei
5. Saját problémáinak megoldási módjai
6. A segítség egyéb lehetőségeinek igénye

A 2 diákkérdőívet az összehasonlítás igényével alkottam meg, olyan kérdésekkel és választási lehetőségekkel, melyek elemezhető és párhuzamba vonható eredményeket hozhatnak, ugyanúgy, mint a tanári kérdőív során.

Tanári kérdőív, ahol van iskolai szociális munkás

1. Statisztikai adatok
2. Az iskolai szociális munkás feladata a pedagógus szerint
3. Az iskolai szociális munkás hasznossága a pedagógus szerint
4. A pedagógus és a segítő szakember együttműködése
 - Pedagógus segíti-e a szociális munkást
 - A szociális munkás segíti-e a pedagógust
 - Ezek körülményei és rendszeressége

- Tanári kar és szociális munkás együttműködésének minősége

Tanári kérdőív, ahol nincs iskolai szociális munkás

1. Statisztikai adatok
2. Az iskolai szociális munkás feladata a pedagógus szerint
3. Mely terület okoz nehézséget a számára, melyhez fogadna el segítséget
4. A gyermek-és ifjúságvédelmi feladatokat ellátó szakember és a pedagógus együttműködése
 - A pedagógus tudomása a feladatot végző szakember, szakemberek jelenlétéről
 - Feladatkörének ismeretének mértéke
 - Segítségének igénybevételének mértéke
 - Igényfelmérés egy teljes munkaidőben dolgozó szakemberre

Az iskolákban dolgozó gyermek és ifjúságvédelmi feladatokat ellátó szakemberekkel, illetve az iskolai szociális munkásokkal készült interjú vezető kérdései alapvetően megegyeznek, a körülményekre, helyzetre levetítve tettem fel őket az interjúalanyoknak, kiegészítve azokkal a kérdésekkel, melyeket a helyzet kívánt meg.

Alapvető kérdéseim tehát:

1. Statisztikai jellegű kérdések
2. Tanár kollégáival, diákjaival, diákjai szüleivel, más intézményekkel való kapcsolatának jellege, minősége
3. A munkavégzésének feltételei
4. Túlterheltség mértéke, adminisztráció-gyakorlati munka aránya
5. Szabadidő hasznos eltöltését célzó lehetőségek tartása
6. A diákok viszonyulása a segítő munkájához
7. A segítő feladatokat ellátó szakember viszonyulása saját szerepköréhez

V. Eredmények

A kérdőíveim kielemezéséhez, kiértékeléséhez matematikai, statisztikai módszereket hívtam segítségül, mely során a válaszok gyakoriságát helyeztem a középpontba. Ezen értékek mentén szeretném az adott intézménytípusokat, intézményeket összehasonlítani a kérdőívek téma szempontjából legfontosabb kérdéseinek sorra vételével annak érdekében, hogy hipotéziseimre választ kaphassak.

V.1. Diákkérdőívek

Annak ellenére, hogy kérdéseim egy részénél meghatároztam a választási lehetőségek számát, figyelembe vettem azokat a válaszokat is, ahol ezeknél többet kaptam. Minden kérdés végén lehetőségük adódott a diákoknak egyéb véleményük, válaszuk kifejtésére is. A kérdőív kérdései az 1-es, illetve az 2-es számú mellékletben tekinthetők meg részletesen.

Elsődlegesen arra voltam kíváncsi, hogy a felsorolt lehetőségek közül mi leginkább egy szociális munkás feladata, mit hisznek, gondolnak, tapasztalnak a diákok.

Ahogy az a diagramon is látszik (4. ábra), a diákok elképzelései, tapasztalatai mást és mást tükröznek. Még azokban az intézményekben, ahol van iskolai szociális munkás, a legtöbben, azaz a válaszolók 38%-a a „segítségnyújtás nehéz, konfliktusos helyzetekben” lehetőséget választották, hiszen ez az, amit tapasztalnak, ezzel szemben ott, ahol nem dolgozik szociális munkás, ez csak az utolsó előtti helyet foglalja el 17 % -al.

Érdekes ezzel szemben, hogy ami náluk az első helyen szerepel, a hátrányos helyzetű, veszélyeztetett diákok segítése (29%), az előbbieken az utolsóelőtti helyre szorul (16%).

Jelentős értéként szerepel még mindkét fél feléről a tanácsadás és az információnyújtás, elenyésző mértékben pedig a szabadidős, délutáni programok szervezése, érdekes ezen belül, hogy az az intézménytípus mutat ebben nagyobb értéket, ahol nincs iskolai szociális munkás, ez abból is adódhat, hogy a „D” intézményben például alapvető feladata az ifjúságvédelmi felelősnek az egészségnap megszervezése, mely egy jelentős program az iskolában.

Az egyéb válaszok kategóriájába nem érkezett jelentős mennyiségű válasz, a „fogalmam sincs”, illetve „pszichológus”, „tanár” válaszok érkeztek 1-1 főtől azokból az intézményekből, ahol nem dolgozik iskolai szociális munkás, mely teljesen érthető, és a találgatásokat illetően volt, aki elég jól ráérezett a szakma sokrétűségére.

Ott, ahol van, 3 fő alkotta meg az „összes felsorolt feladat” lehetőségét, ami tükrözi az ottani iskolai szociális munka tényleges sokrétűségét és aktív működését.

Fontosnak tartom az elemzés szempontjából megvizsgálni, hogy a szociális munkások illetve az ifjúságvédelmi feladatokat ellátó pedagógusok hogyan igyekeznek diákjaikat tájékoztatni munkájukról, illetve hogy ebből a tájékoztatásból mennyi az, ami megmarad a diákokban. Ez egy igen beszédes érték, hiszen ha a diákok nem tudnak a lehetőségről, miért foglalkoznának vele, illetve a pedagógusoknak milyen kereteik vannak erre.

Érdekesnek találom azt az összefüggést, hogy még 57 diák nyilatkozik úgy, hogy nem tudja ki iskolájuk ifjúságvédelmi feladatokat ellátó pedagógusa, addig a tájékoztatás kapcsán csupán 35 diák választja a „nem tudom, nem mondta el” mi a feladata opciót.

Összehasonlítva pedig a többi értéket már ránézésre (5. ábra) is azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az iskolai szociális munkások sokkal nagyobb hangsúlyt fektetnek munkájuk ismertetésére, a diákok személyes tájékoztatására és az első benyomásra, mint a kontrollintézményekben.

A legtöbb gyermekkel a szociális munkások már a beiratkozásnál (32%), majd ezt követően az első osztályfőnöki órákon (49%) találkoznak, van, hogy először osztályfőnöküktől, vagy épp felsőéves diákoktól értesülnek a később érkezők, de az iskolai szociális munkásokat így is hamar megismerik.

Ott, ahol a pedagógus végzi el az ifjúságvédelmi feladatokat, leginkább az osztályfőnök tájékoztatja a diákokat (36%) a szakember munkájáról, hogy mikor, mivel fordulhatnak hozzájuk, (értéke majdnem ugyanannyi, mint amennyien a „nem tudom mi a feladata, nem mondta el” lehetőséget választották) második helyen pedig a szakfeladatokat ellátó pedagógus tájékoztatja őket az első órán (28%). Ez utóbbi az interjún elhangzottak alapján csak a „C” intézményben valósul meg.

Tehát összevetve, a szociális munkást alkalmazó intézmény szakembere a diákok számára leginkább az első osztályfőnöki órán tart tájékoztatást, még ahol a pedagógus végzi a gyermekvédelmi feladatok ellátását, ott az osztályfőnök tájékoztatja a diákokat ugyanekkor.

Egyéb válaszok tekintetében 1 fő az általános iskolai tájékoztatásra hivatkozik, 1 fő számára pedig egyszer egy helyettesítés során derült ki az ifjúság védelmis személye és feladata, mely hűen tükrözi, hogy milyen kevés lehetősége és ideje van a pedagógusnak arra, hogy ilyen jellegű feladatait kis óraszámban kielégítően el tudja látni. A másik intézménytípusban egy diák még az óráközi szünetet jelölt meg, még egy másik egy év közbeni osztályfőnöki órát. Ebben is azt lehet érezni, hogy a szociális munkás fontosnak tartja, hogy tudják a diákok, hogy ki is ő, beépüljön létezése a köztudatba és ennek érdekében folyamatos a kommunikációja a gyerekekkel, fiatalokkal.

A diákok napjuk jelentős részét az iskolapadban töltik, ahol számtalan problémájuk adódhat bármely területen, ez lehet akár iskolai, akár otthonról hozott, ezért azt próbáltam kideríteni, hogy ezekben a kérdésekben kihez fordulnak leginkább (6. ábra), mennyire veszik igénybe az iskola nyújtotta lehetőséget ott, ahol nem áll nyitva az iskolai szociális munkás irodája minden gyerek előtt.

Ezeket a kérdőíveket tizenegyedikes korosztállyal, tehát 16-17 évesekkel vettem fel, az ő válaszaik alapján leginkább barátaiktól (37%) és szüleiktől (29%) kérnek segítséget, vagy megpróbálják azt saját maguk megoldani (26%). Az egyéb kérdésre adott válaszban még megjelenik a barátnő, testvér, illetve az a lehetőség is, hogy komoly gondjait senkivel nem osztja meg.

Kivétel nélkül senki nem kérne az ifjúságvédelmi felelőstől segítséget, hamarabb fordulnak az igazgatóhoz (2 fő), kedvenc tanárukhöz (3 fő), vagy az osztályfőnökhöz (9 fő) probléma esetén. Ez abból is adódik, hogy nem feltétlenül tudják, hogy ki az ifjúságvédelmi felelős, hogy mivel kapcsolatban fordulhatnak hozzá, illetve mint kiderült, sokuk tudja hasznosítani más erőforrásait. Hozzá kell tennünk azt is, hogy fiatal, lázadó korszakban lévő kamaszokról beszélhetünk, akiknek nehéz a bizalmát megnyerni, hogyha erre nincsenek magas erőfeszítések.

Utolsó kérdésemben arra voltam kíváncsi, hogy ahol van iskolai szociális munkás, ott a diákok mivel kapcsolatban kérnek, kapnak segítséget, ahol pedig nincs, ott miben vennék igénybe egy ilyen szakember segítségét.

A két kérdéssorban szereplő kérdés nem egyezik meg pontosan egymással, azonban a lényegi kérdésekben összehasonlítható. Elsődlegesen 4 ilyen fő dimenziót jelöltem meg, ezek pedig a tanulással, családdal, társakkal és oktatókkal, valamint a párkapcsolatokban adódó konfliktusokra, nehézségekre vonatkozik. (7. ábra)

Első helyen mindkét intézménytípusnál a tanulással, ösztöndíjjal kapcsolatos nehézségek, kérdések állnak (41-24%). Azonban ennek hátterében úgy gondolom, egymással szembenálló okokat is megjelölhetünk, amely kijelentésemet az interjúkban elhangzottak is megalapozzák. Ezekben az intézményekben lehetőség van ösztöndíjas szakmákat tanulni, mely ösztöndíj összege függ az diák tanulmányi eredményétől, s egyeseknek ez a megélhetést jelentheti.

Mások azzal a problémával állnak szembe, hogy nem ez az első intézmény, melyben folytatniuk kell a tanulásaikat, vagy fontos számára, hogy jól tanuljon, vagy éppen ne bukjon meg. Tehát számtalan külső és belső motiváció sarkallja őket arra, hogy ez ügyben forduljanak segítségért, olyan segítségért, amit barátaiktól, szüleiktől nem kapják meg oly mértékben, s már egyedül nem tudnak a helyzettel megbirkózni.

A második helyen a társakkal, oktatókkal kapcsolatos probléma jelenik meg. A diákok 20%-a jelöli abban az intézményben, ahol van szociális munkás, és 8%-a ott, ahol nincs. Ezek a problematikus helyzetek egy iskolai lét velejárói lehetnek, viszont fő kérdés ebben a

helyzetben, hogy hogyan oldódnak meg ezek, ha egyáltalán erre sor kerül? Ki az, aki külső szemlélőként, mindkét fél érdekeit és jogait képes képviselni? A pedagógus az ifjúságfelelősi feladatait ellátva ezt a feladatot megfelelően el tudja látni?

A családi és a párkapcsolati nehézségek kevesebb mértékben jelennek meg, mint az előzőek, azonban még itt is magasabb értéket mutat ott, ahol dolgozik iskolai szociális munkás (11-8%; 5-2%). Ezeket a dimenziókat azért is tartottam fontosnak, mert ehhez már jobban szükségeltetik egyfajta bizalmi kapcsolat, amely a serdülők tekintetében igen fontos, s ez is mutatja a szakemberek hatékonyságát, illetve a másik oldalról magát az igényt, főleg ott, ahol nem tudja a diákok, kitől kérhetne segítséget.

Ezekon a lehetőségeken kívül az „A” és „B” intézményben a diákok választhatták azt az opciót is, hogy még nem fordultak a szakemberhez segítségért, ennek az aránya a válaszadók 33%-át teszi. A körülményekhez mérten úgy gondolom, hogy ez egy korrekt arány, figyelembe véve a diákok összlétszámát, összetételt, sokszínűségét.

A „C” és „D” intézményekben pedig egyrészt érdekelt még az, hogy milyen mértékben vennének igénybe több szabadidős programot, délutáni tevékenységet, ahol egymást és a szakembert is jobban megismerhetik, kötetlenebb formában, hasznosan tölthetik el esetleges szabadidejüket. A kitöltők 8%-a jelölte ezt a lehetőséget, az 51 főből 6 fő. Ez jelentheti egyrészt azt, hogy a diákok elégedettek a mostani kínálattal és nem szeretnének ezen felül ilyenekben részt venni, vagy azt, hogy nem ez az elsődleges dolog, ami foglalkoztatja őket ebben az életkorban.

A másik választási lehetőség pedig a tanácsadás és információátadás problémáját feszegette, a diákok igen magas aránya, 39% választotta többek között ezt a lehetőséget. Ez is többféle dologra utalhat, hiszen mindig fontos az, hogy időben és pontos információkhoz juthassunk azzal kapcsolatban, ami számunkra fontos, ennek fényében hozhatunk meg bizonyos döntéseket, kikérjük mások tanácsát, véleményét, tehát egyfajta általánosságként is szerepelhet, vagy az iskola egyik hiányosságának kompenzálásának igényeként is.

Itt is lehetőségük volt a diákoknak egyéb véleményük megosztására, melynek eredménye összevetve a két intézménytípus tekintetében igen eltért.

Ahol van iskolai szociális munkák, ezek a kategóriák jelentek meg:

- Nem fordulok hozzá (1 fő)
- A felsoroltak mindegyike, egyéni probléma (3 fő)
- Fontos papír, információ (1 fő)

Ahol pedig nincs:

- Nem szorulok segítségre, nem fordulnék hozzá, megoldom magam (8 fő)
- A felsoroltak mindegyike (1 fő)

Ahogy látható, az egyik félről kissé változatosabb, nyugodtabb és kevésbé elutasító képet kapunk, addig a másik oldal egy határozott elzárkózást közvetít a lehetőség elől, ami igazából teljesen érthető, serdülő fiatalokhoz illő magatartás, másrészt az elutasítás lehet egy fontos jel is. A kérdőív során ez az egyéb kérdés mozgatta meg leginkább a diákok és ez mutatta az egyik legegységesebb képet.

V.2. Tanári kérdőívek

A tanári kérdőívek részletesen a 3-as és 4-es számú mellékletben találhatóak.

Az első kérdésben mindkét esetben arra voltam kíváncsi, mit gondolnak a szociális munkás feladatának egy iskolán belül.

Mint a diagramon is egyértelműen kitűnik (8. ábra), ott, ahol van iskolai szociális munkás, a tanárok által legfontosabbnak ítélt feladat a tanulók segítése, pontosan 2x annyi pedagógus fogalmazta ezt meg, mint ott, ahol nem dolgozik szociális szakember.

A kapcsolattartás a családdal, más intézményekkel, közvetítő szerep betöltése a második legfontosabb a tanárok véleménye szerint, ott, ahol nincs szociális munkás, ez nagyobb számban jelenik meg, talán azért is, mert egy bizonyos szint után ez számukra már nem kötődik szorosan a nevelő-oktató munkához, ami természetes is. Ezen belül is megoszlás tapasztalható, a családokkal való munkát, közvetítést, családlátogatást 7 fő emelte ki, az intézményekkel, - mint gyámhivatal, gyermekjóléti központ- való kapcsolattartást pedig 3, tehát jobban érzik úgy, hogy a diák családjával való munka, együttműködés az, ami nagyobb feladatot jelent

Harmadik helyre az adminisztráció, hivatalos és szociális ügyintézés került, a szociális munkást nem alkalmazó intézményben, nagyobb mértékben. Voltak olyan pedagógusok, akik szerint leginkább ez a szociális munkás feladata, azonban mintegy igényként is értelmezhetők ezek a feladatleírások, melyben legkevésbé érzik magukat kompetensnek. Mindezek leginkább ekképpen fogalmazódott meg: „segít a kérvények kitöltésében”, „útmutatás adminisztratív kérdésekben”, „szociális segélyek kitöltésében segít”, tehát ezen területekben való segítségnyújtásról, iránymutatásról beszélhetünk leginkább. Ez azért is valószínűsíthető, mert a másik típusú intézményből kapott válaszok úgymond az igények teljesülésének is értelmezhetők, hiszen ők leginkább tapasztalataikat osztották meg a

kérdőíven: „hivatalos ügyintézkedések, szociális intézkedések”, „felszólítások küldése, fontos információk, tanácsok, jegyzőkönyv”.

Mindössze egy pedagógus nem adott választ a kérdésre, illetve egyaránt a szociális munkás feladatának tartják a szenvedélybetegség megjelenéseinek kezelését, illetve a pedagógus munkájának segítését.

Ahol a pedagógus végzi az ifjúságsegítő munkát, kíváncsi voltam arra, hogy munkájukhoz mi nem tartozik hozzá szervesen és igénybe venne e segítséget ezzel kapcsolatban, hiszen azokban a feladatkörökben, amiket a szociális munkás feladatának megjelöltek, nem biztos, hogy igényelnek is segítséget.

Tehát, mi az, ami elsősorban nehézséget okoz munkájuk során a pedagógusoknak. (9. ábra)

Az első helyen az adminisztrációval, ügyintézéssel kapcsolatos teendőket jelölték, érdekes módon így, a saját oldalukat tekintve ez tényleges adminisztrációt és papírmunkát jelent, mint pl.: az „e-napló vezetése”, „papírmunka”.

Ezután a tanulási, beilleszkedési, magatartási gondokkal küzdő, – tehát problémás-gyermekekkel való foglalkozást, illetve a hátrányos, nehéz szociális helyzet által fellépő problémák kezelését emelik ki, pl.: „a szociális helyzet miatt sokan dolgoznak, emiatt sok a hiányzásuk”, „nem megfelelő családi háttér, gazdasági helyzet következményei”. A válaszolók 17%-a, tehát 3 fő gondolta úgy, hogy munkája során nem jelentkezik olyan terület, amely ne tartozna szervesen a munkájához. Az egyéb kategóriába olyan példák tartoznak, ami úgy gondolom, hogy a pedagógus feladata lenne ellátni, csak valamiért nehézséget okoz a számára. Ez azt jelenti, hogy a válaszolók mindössze 26%-a nem talál, vagy nem a leginkább szociális munkás által végezhető területeken talál nehézséget munkájában.

Ennek fényében érdeklődtem arról is, hogy ha lenne egy olyan szakember, aki ezeket a feladatokat átvállalná, igénybe vennék-e a segítséget? Tizenegy pedagógus adott pozitív választ és 4 negatív választ. A negatív válaszadók közül, az előző kérdés válaszaival összevetve beletartozik 1 fő, aki az adminisztrációt jelölte, 1 fő, aki az egyebet és a 3 olyan pedagógusból, akinek nincs olyan területe a munkájának, ami ne tartozna bele, 2 fő. Érdekes módon a 3. ilyen pedagógus, mikor megkértem, hogy fejtse ki, pontosan miben könnyítené a munkájukat, konkrét nehézséget jelölt meg: „lemaradó, nehéz környezetben élő tanulók segítése”, ha nem is idegen teljes módon tőle ez a terület, elfogadna benne segítséget.

Kíváncsi voltam arra, hogy a pedagógusok által milyen a „kihasználtsága” a szakembernek, milyen eltérések jelentkeznek a tapasztalatok és igények között. Mennyire reálisak a tanárok igényei ott, ahol nincs jelen szociális szakember? (10. ábra) Tehát, miben vennék igénybe a szociális munkás a segítségét a pedagógusok ott ahol nincs és miben segíti munkájukat tevékenysége ott ahol van,

A diagramon is látható 4 kategória kiemelkedő a kérdőív kérdéseire adott válaszok során, így leginkább ezeket vettem górcső alá. Érdekes, hogy amíg a közvetítést, kapcsolattartás területén sokaknak akadnak nehézségei, addig nem jelenik meg igény a szociális munkást nélkülöző intézményektől e téren, tehát nehézség ugyan, de fontos része a munkájuknak.

Az adminisztráció és ügyintézés területén leginkább úgy tudnám megragadni a lényegi eltérést, hogy ott, ahol van szociális munkás, dominál a szociális ügyintézés, ahol nincs, ott a tömördek papírmunka, e-napló vezetéssel kapcsolatos nehézségeken való könnyítés igénye, amely teljes mértékben érthető a pedagógusok részéről, hiszen ha ezek az adminisztrációs terhek jelentősen csökkennének, nekik is több idejük lenne a lényegi, gyakorlati kérdésekre, a diákokra.

Ami leginkább megegyezik az a diák helyzetének és a tanár munkájának segítése, ezzel szemben a leginkább eltérő tényező, hogy az egyik oldalon ez a tapasztalat, a másik oldalon csupán igény.

Mit érthetünk az alatt, hogy megkönnyíti a tanár munkáját? Ugyan a kérdőíveket narratív szempontból nem elemeztem tüzetesen, de sok helyen, többek között is szemet szúr a fogalmazásmód jelentős eltérése. (11. ábra)

Ezek alapján végigolvasva a tanárok által felhozott példákat, a 2 intézménytípusban alapvető eltéréseket figyelhetünk meg. Ahol tevékenykedik szociális munkás, egyfajta segítségként, támaszként, információforrásként gondolnak a szakemberre, ezzel szemben a másik oldal elvárásaiban egy olyan kép szerepel, amiben a szakember megjavítja a gyereket, nekik ezzel a gonddal már sokkal kevésbé, vagy talán nem is kell foglalkozniuk. Emellett viszont kiemelkedőek a már említett diákok segítésére vonatkozó válaszok, ami valamilyen mértékben össze is függ a tanári munka megkönnyítését célzó megjegyzésekkel is, többen kitérnek rá, hogy a problémás, hátrányos helyzetű gyerek problémáinak megoldásában a szakember sokkal kompetensebb lenne, „jobban ért az ilyen probléma megoldásához”. Ezt a másik intézmény pedagógusai igazolják is, „sok terület van, amire csak ők látnak rá”, „sok hasznos információval szolgálhatnak”, „olyan információkat tud, melyeket osztályfőnökként nem biztos, h megtudnék”.

Kíváncsi voltam arra is, hogy a gyermek és ifjúságvédelmi felelős státuszát érintő törvényi változások fényében mit felelnek egy olyan egyszerű kérdésre, hogy van-e az intézményben gyermek és ifjúságvédelmi szakember. A vezetőség és a tanári kar többsége is értetlenül állt a kérdés előtt, természetesen alapvetően minden joggal. Ennek ellenére a 15 megkérdezettből 5 pedagógus mégis azt választotta, hogy van ilyen feladatokat ellátó pedagógus az intézményükben, hiszen az a tény, hogy az iskolák nem kaptak státuszt a feladatkör betöltésére, nem jelenti azt, hogy ezzel nem kell foglalkozniuk, vagy éppen ilyen most már nem létezik, a feladatot el kell látniuk valamilyen formában, illetve ez a helyzet csupán most kezdett alakot öltetni, a tevékenység tartalma, formája nem tűnik el egyik napról a másikra, így élhet a kettős kép a pedagógusokban.

Ehhez kapcsolódóan arra kértem őket, hogya igennel válaszoltak az előző kérdésre, fogalmazták meg röviden, mi is ennek a szakember feladata. Voltak, akik annak ellenére is megfogalmazták válaszaikat, hogy az előző válaszuk nem volt, ugyancsak az előbbieken taglaltakból kiindulva. (12. ábra)

A fiatalok személyes segítségén belül a válaszok leginkább a problémás, hátrányos helyzetű (HH), halmozottan hátrányos helyzetű (3H), sajátos nevelési igényű (SNI) és beilleszkedési, tanulási, magatartási, nehézségekkel (BTMN) küzdő fiatalokra vonatkoztatják, az ő segítségük, követésük áll a középpontban, megjelenik a mediáció is ezen feladatok között.

Az adminisztráción, ügyintézésen belül a fent felsorolt kategóriába tartozó gyerekek adatainak, ügyeinek dokumentációja, nyilvántartása, a szociális juttatások intézése sorolható ide.

A diagramon még láthatóak a hiányzásokkal, kapcsolattartásokkal, szenvedélybetegségekkel kapcsolatos teendők, amit pedig különösképp kiemelnék, a segítő munkaközösség vezetése. A feladatok kapcsán egyetlen pedagógus említi meg csupán ezt a feladatot, ami igen érdekes az iskola „volt” ifjúságvédelmi felelősével készített interjúval összevetve.

Azt már tudjuk, hogy a szakember hogyan segíti a pedagógusokat, azonban a hatékony munkavégzés jelentős szelete, hogy a pedagógusok mit tud, vagy hajlandó tenni annak érdekében, hogya a diákokat, vagy akár az őket érintő problémák is mielőbb megoldódjanak. (13. ábra)

A pedagógusok úgy gondolják, hogy leginkább naprakész információval, folyamatos együttműködéssel, gyakori egyeztetésekkel tudják leginkább segíteni a szakember munkáját. Jelentős mértékben van jelen még az időben felismert és jelzett probléma, illetve hogy alapvetően bármiben segítenek, amiben éppen kell. Megjelenik még a diák családi hátterének feltérképezése, a programokra való aktivizálásuk, illetve alapvetően az, hogy nem gátolja a munkájában, pl.: „nem gátolom a munkájában, figyelemmel vagyok a gyerek sajátos helyzetéből adódó szituációkra, például ha napok óta családi problémával küzd, nem feleltetem”.

Legutolsósorban a tanári kar és a szociális munkás együttműködésnek minőségére kérdeztem rá. (14. ábra)

Olyan csoportokban, ahol az emberek együtt dolgoznak, együttműködés szükségeltetik a megfelelő működéshez, amely alapvetően itt megvalósulni látszik. A hozzászólásokból persze kiderül, hogy vannak kisebb-nagyobb ellenállások, ütközések, hozzáállásbeli eltérések, de mindent összevetve egy jó, dinamikus együttműködésről beszélhetünk. Néhány tanári megjegyzés, mely mindezeket igazolja: „megfelelő a problémamentes működés érdekében”, „példaértékű, nélkülük nem egyszer nem mennénk semmire, ott segítenek, ahol csak tudnak”, „néhány pedagógus hozzáállásában kellene változtatni, alapvetően jó”...stb.

Ott ahol nincs szociális munkás, ezzel szemben az igényeket mértem fel, azáltal, hogy az ifjúságvédelmi feladatokat ellátó pedagógus munkáját egy főállású munkának feltételeztem, mely mellett nem kell tanítania, s a hozzá tartozó kérdés alapján arra voltam kíváncsi, hogy igényelnék-e egy ilyen ember jelenlétét? (16. ábra)

Igen sokrétű válaszok érkeztek vissza ezzel kapcsolatban. Azzal úgy érzem, abban egyöntetűen egyetértettek, hogy a szakember jelenlétére szükség van, azonban többen úgy nyilatkoztak, hogy „tanítson félállásban, mert így látja a tanulókat órák közben is”, „az ifjúságvédelmi felelős órája mellett el tudja látni feladatát”, „ne teljes munkaidőben dolgozzon, mert akkor nem tudná megismerni a tanulókat” (3 fő). Visszakozás, elutasítás az ismeretlen ellen érződött benne.

Ezzel szemben többen voltak azok, akik ilyen, és ehhez hasonló hozzászólásokkal éltek: „ez teljes állást igénylő feladat”, „itt a teljes munkaidőt kitöltené a feladatok szakszerű ellátása”. „Sokkal jobban el tudná látni a feladatát”, és a „gyermek is könnyebben megnyílna egy ismeretlen előtt”. (10 fő)

V.3. Az elemzés eredményei és összegzése

A következőkben az elemzéseim eredményét szeretném összegezve bemutatni, kiegészítve a vizsgált intézmények szociális munkásaival és a gyermek és ifjúságvédelmi feladatokat ellátó pedagógusokkal készített interjúkkal, melyek további fontos információval szolgálnak egy teljeskörűbb kép megvilágításához.

Az interjú vezérkérdései, illetve példaként 2 interjú szövege, a 5, 6 illetve a 7. számú mellékletekben találhatóak. Az interjúalanyok szóban hozzájárultak az elmondottak szakdolgozatomban való felhasználáshoz.

Az általam vizsgált 4 intézmény igen változatos képet mutat, nehéz lenne egyértelmű kategóriákba sorolni őket, azonban igyekszem az alapvető hasonlóságokat és eltéréseket kiemelni.

V.3.1 Statisztikai adatok

Kíváncsi voltam arra, hogy akár a diákok, akár a tanárok tekintetében befolyásolja-e a segítségkéréshez, az iskolai szociális munkához fűződő viszonyukat, véleményüket nemük, életkoruk, vagy éppen oktatott tantárgyaik.

Alapvetően arra a következtetésre jutottam, hogy ezekből az adatokból a legkevésbé sem lehet egyenes arányosságú következtetéseket levonni, az interjúban elhangzottak pedig ezt helyenként megerősítették, helyenként cáfolták. Példának okáért a „C” intézmény interjúalanyának tapasztalatai azt mutatják, hogy a műszaki tárgyakat tanító és idősebb pedagógusok azok, akik elutasítóbbak, azonban a tanári kérdőívekben nem találtam erre utaló példát, de hozzá kell tennünk, hogy nem az egész tanári kar nyilatkozott, tehát leginkább az tölthette ki, aki motivált volt a témában, szívesen segítette benne a szociális munkásnak. Emellett mindegyik interjúalany megerősített abban, hogy nincs különösebb számbeli eltérés a diákok nemét, vagy életkorát tekintve, még úgy se, hogy mind a 4 intézményben fiútöbbség van.

A vizsgált intézmények tanulóinak átlaga a 3-as érdemjegy körül mozog, így ez sem feltétlenül meghatározó abban, hogy az intézménynek van-e szüksége magasabb fokú segítőszakember ellátottságra, viszont a HH, 3H, SNI és BTMN kategóriák minél magasabb számú megjelenésével az igény is növekedni látszik szociális szakember iránt, vagy éppen, mint látjuk, jelen is van az adott intézményben.

V.3.2. A szakember feladatai

Az iskolai szociális munkás feladatát azok a diákok is jól gondolták, akik ezzel a munkával aktívan még nem találkoztak, az intézménytípusok között annyi a különbség, hogy ahol van szociális munkás, ott a diákok a hétköznapi életben, bármilyen élethelyzetben tudják, hogy fordulhatnak hozzá, ez a lehetőség nem csupán a HH-soknak, 3H-soknak, sőt, bárki fordulhat hozzá. Ez egyfajta távolságtartásként is értelmezhető, a szakember foglalkozzon csak azzal, akinek feltétlenül szüksége van rá.

A szakember egy igen sokrétű feladatokat ellátó szakember, aki szinte mindenhol ott van. Rengeteg fajta problémával fordulhatnak a szakemberhez, ahogy ezt a „B” intézmény szociális munkása meg is fogalmazza „tanár-diák, diák-szülő, szülő-tanár konfliktus, diákok párkapcsolati problémája, olyan életkori sajátosságokkal való megküzdés, ami egy serdülő számára új dolog, drogproblémák, fiatalkori terhesség, megélhetési problémák, gyakran éhezés, hivatalos ügyintézés, akár rendőrségi, gyámhatósági...stb”.

A tanárok körében a feladatkörre vonatkozó kérdés hasonló eredményeket hoz, mint a diákoknál, ezzel szemben ott, ahol van szociális munkás, elsődleges a gyermek segítése, az ő helyzetének jobbítása. Ahogy az „A” intézményben el is hangzott: „gyerekekkel kapcsolatban nekem mindig a gyerek a legfontosabb, én az ő érdekeiket védem”- addig ez a kérdés a tanárokat jobban megmozgatja olyan szempontból, hogy a szociális ügyintézésekhez, az ezzel kapcsolatos intézményekkel, szülőkkel, hivatalokkal való kapcsolattartásokhoz kevésbé értenek, többletmunka a számukra, szívesen vennék benne a segítséget, így ezt jelölik a szociális munkás elsődleges feladatának egy oktatási intézményen belül ami közvetetten igazából a gyermek helyzetének javítását kell hogy szolgálják.

Ehhez kapcsolható, hogy hogyan is tájékoztatják munkájukról a diákokat a szakemberek, mennyire hangsúlyos ez egy intézményben. A szociális munkások: „én tanév elején már körbemegyek és szólok a srácoknak, hogy ki vagyok, mire készülhetnek, mire számítsanak, meg egyébként nyitva van a szoba, a beiratkozásnál is találkozok a szülőkkel, gyerekekkel, tényleg jöhetnek bármilyen problémával” mondja az „A” intézmény egyik szociális munkása. A”B” intézményben is hasonlóan működik, a „C” intézményben az ifjúságvédelmi feladatokat ellátó pedagógus körbemegy első osztályfőnöki órán és elmondja a lényeges tudnivalókat, még a „D” iskolában csupán az osztályfőnök tájékoztat erről a lehetőségről: „hogy ettől tudják e vagy, nem, megjegyzik e vagy nem, az megint más kérdés”.

Az interjúk alapján a „C” intézményben sok a probléma, a „D”-ben pedig elenyésző, ennek megfelelően alakultak ki ezek a hagyományok, szokások.

V.3.3. Elutasítások- Falak

Az elemzések alapján mind a 4 intézményben fellelhető egyfajta elutasítás a szakma iránt, annak ellenére, hogy elismerik hasznosságát, akár van ott iskolai szociális munkás, akár nincs, azzal a különbséggel, hogy ahol van, ez sokkal kisebb mértékben van jelen. „Van, aki azt mondja, hogy tisztelem, elismerem, van, aki feleslegesnek tartja (...) más meg úgy gondolja, hogy sokkal több dolgunk lenne” A tanárok személyisége válogatja, hogy melyik kategóriába sorolhatóak. Az ifjúságvédelmi feladatokat ellátó szakembernek alapvetően jó a kapcsolata pedagógus kollégáival, de láthatjuk a hátulütőket a „D” intézmény pedagógusának megfogalmazásában: „talán ez a legneccesebb része az egésznek, hogy kollegával szemben fellépni... hát az nagyon nehéz”, tehát kapcsolata kollégáival nagyban megnehezítheti pl.:a gyermek érdekvédelmét egy indokolt esetben. A „C” intézményben is kisebb falba ütközhet az ember, azonban az erre elkötelezett kollégák igyekeznek ezeket leépíteni, pl.: „a mediációt két évig tudtuk működtetni tanár-diák konfliktusok esetén is, majd 1 évig új igazgatónk volt, ő ezt beszüntette: „nem bohóckodunk itt” jelszóval”, illetve a tanárok nagyobb része is idegenkedik attól, hogy a diákokkal egyenrangú kapcsolatba kerüljenek, vagy kifejezzék érzéseiket. Sokan élnek azzal a nézettel az iskolákon belül, hogy az osztályfőnöknek kell rendbe tennie a problémát, közülük pedig van olyan, aki nem vállalja fel, vagy éppen „titkolja” ezeket.

A tanári kérdőívek során kiderült, hogy az igények, szükségletek élénken élnek, azonban félnek is egy ilyen lehetőségtől, „tanítson”, „nem kell teljes munkaidőben”, „nem tudná megismerni a diákokat”, ezzel szemben azért megjelenik a másik oldal is, miszerint egy külső embernek, aki nem tanítja őket, jobban megnyílnának. Ahol pedig van szociális munkás, ez mind igazolódni is látszik, meg tudja tanulni a gyerekek nevét, bizalommal fordulnak hozzá, a kölcsönös tegeződés nem alacsonyítja le a kapcsolatot, csak a legfontosabbakat említve.

Nem csak a tanárok, a diákok részéről is érződik egy adag bizalmatlanság. Miért fordulnának egy idegen emberhez segítségért? Meg tudják ők oldani a saját problémáikat, kínos lenne társaik előtt ilyen segítséget igénybe venni. Pont ezekért az érzésekért kellene egy jól működő, a mindennapokban élénken jelenlevő rendszer részévé tenni a segítséget az iskolákban.

A törvényi szabályozás megváltozása is új megoldásokat kíván az iskola vezetésétől, pedagógusoktól, hiszen a probléma továbbra is fennáll, megnehezítve e helyzettel az iskolák feladatát.

A „D” intézményben az ilyen jellegű feladatok kismértékűek, így az ifjúságvédelmi felelős munkaköri leírását egy adminisztrációs státuszba oltották be, a szakember személye maradt, munkaidejének egynegyedét fordíthatja ezekre a feladatokra, ez a megoldás ebben az intézményben kielégíti az igényeket.

Ezzel szemben a „C” intézmény tanári kara, vezetősége egy másfajta megoldáshoz folyamodott, segítő munkaközösséget hoztak létre, melybe önkéntesség alapján kerülnek be a pedagógusok. Többüknek van mentálhigiénés és mediációs képzettségük is, igyekeznek kialakítani egy munkarendet, az iskolapszichológust bevonva egymást tanítják a szakmaiságra, a munkát pedig az egyének erősségei alapján osztják fel, pl.: munkaközösség vezető a volt ifjúságvédelmi felelős, szociális ügyintézők, papírmunka a könyvtáros és a titkárság feladata. Esetmegbeszéléseket tartanak minden hónapban és elsődleges lépésként a tanári karral próbálják ezt elfogadtatni, beépíteni a tudatukba, mert „kell, hogy legyen valakinek ideje arra, hogy a gyereket leültesse, és megkérdezze, mi van vele”, küldhetnek és küldjenek is hozzájuk diákokat, ha probléma van. A kérdőívek alapján ez még se a diákok, se a tanárok tudatába nem épült be, csupán egy tanár említette meg a munkaközösség létezését, azonban ennek kiépítése még folyamatban van, nemrég, pár hónapja működik csak.

V.3.4. A szakember lehetőségei, keretei

Ahol van szociális munkás, ott a gyerekek többségében maguktól mennek segítségért, tanácsért, még ahol nincs, szinte csak küldés alapján jutnak el a diákok a szakemberhez.

A munkavégzés feltételei kevésbé biztosítottak, az iskolai szociális munkásoknak van irodájuk a külön munkavégzésre, a diákok fogadásra, a „C” intézményben ez akkor megoldott, ha az iskolapszichológus nincs az intézményben és üres az irodája. A „D” intézményben pedig még az iskolapszichológus is az orvosi szobában fogadja a diákokat, így ilyenre nincs lehetőség, viszont mivel ritkán szokott egyénileg beszélgetni a gyerekekkel, nem jelent számottevő problémát.

A szakmai munka alacsony anyagi megbecsülése is hátrány a szakemberek számára, felettébb fontos szerepet kap az elhivatottság, emellett magához a munkavégzéshez se igazán kapnak anyagi hozzájárulást: „semmilyen hozzájárulást nem kapok, családlátogatás során sem térítik

pl az utazásomat semmilyen formában (...) a telefont amin elérnek is én fizetem, a programokat is teljesen önerőből álljuk, akiket meghívunk vendégeket, mindig el szoktuk mondani, hogy pogácsán kívül mással nem tudunk szolgálni.” Mondja a „B” intézmény szakembere. „Folyamatosan pályázni szoktam”, hangzik el az „A” iskolában.

Ahol nincs iskolai szociális munkás, leginkább intézményen belüli programokat próbálnak szervezni, a „D” intézményben például példaértékű az egészségnap, ahova különböző szakembereket hívnak el a pszichológustól az orvostanhallgatón keresztül a mozgásterapeutáig. A szakember meglátása szerint: „szerintem inkább az lenne a dolgom, hogy rendezvényeken keresztül, mint az osztályfőnöki óra, vagy az egészségnevelési nap, minél több gyermeket elérjünk valamilyen pozitív ráhatással.”

Leginkább a szociális munkások számtalan hivatallal tartják a kapcsolatot hatékonyabb munkavégzések érdekében, pl.: gyámhivatal, gyermekjólét, pártfogói felügyelet, rendőrség, gyermekvédelmi szakszolgálat, gyámhivatal, kisebbségi önkormányzat, drogambulancia, különféle civil szervezetek, melyet a társas kapcsolataik ápolása, humán erőforrásaik minél hatékonyabb kihasználása nagy mértékben segít elő.

Alapvetően semelyik szakember nem tartja a munkáját megterhelőnek, túl soknak, az ifjúságvédelmi feladatokat ellátó pedagógusok egy pozitív plusznak tekintik, amit igyekszenek minél jobban kitölteni, a szociális munkások pedig ekképpen vélekednek munkájukról: „nagyon hasznosnak érzem a munkámat, és mindennél jobban szeretem, az biztos”, „rendkívül változatos jól érzem magam”.

Alapvető képzettségeiken kívül rendszeresen járnak olyan továbbképzésekre is, amik segítik munkavégzésüket.

VI. Összegzés, hasznosíthatóság

A vizsgálatom során igen sokrétűen vizsgáltam az iskolai szociális munka jelen helyzetét, mind a diákok, pedagógusok és a szakemberek szemszögéből is, mely során igen változatos képet kaptam az egyes véleményekről, megoldási módozatokról, igényekről.

Érdekes volt hallgatni azt, ahogyan az interjúalanyok beszéltek munkájukról, helyzetükről, nehézségeikről, vagy éppen a munka szépségeiről, vagy beszélgetni az igazgatóval, igazgatóhelyettesekkel, pedagógusokkal. Amikor csak lehettem, jelen voltam a kérdőívek kitöltésénél, a diákkérdőívek mindegyikénél és a tanár kérdőívek egy részénél, ilyenkor lehetőségem volt a diákokkal, oktatókkal is szót váltani, s esetlegesen személyes véleményeiket megismerni.

A 4 vizsgált intézményből kettő kért visszajelzést a kutatásokkal kapcsolatban, hogy ők is láthassák, milyen véleménnyel vannak a munkájukról, esetlegesen mi az, amiből tanulhatnak.

A vizsgálat, kutatás során a hipotéziseim az alábbiak voltak:

1. a legtöbben nincsenek tisztában a szakemberek feladatával, ezáltal elutasítják azt
Úgy gondolom, hogy a kutatásom többnyire igazolja ezt az állítást, azonban annak fényében pontosításra is szorul. A diákok és a pedagógusok többsége meglepően tisztában van vele, vagy legalábbis jól feltételezi az iskolában végzett szociális munka lényegét, bár az néhol idealizált, néhol pedig rosszul értelmezett. Természetesen vannak, akik nagyon kevés információval, vagy téves információkkal rendelkeznek, de ők alkotják ebben a kontextusban a kisebbséget. Ennek ellenére elég nagyfokú az elutasítás, a diákok egy része pl.: határozottan elutasítja, hogy egy „idegen” ember segítsen problémái megoldásában, a tanárok egy része nem szívesen engedne be más szakembert, bizalmatlanok, a pedagógus munkájában bíznak.

2. csak kivételes helyeken, azonban magas hatékonysággal működik, valósul meg
Véleményem szerint a kutatás ezt az állítást maradéktalanul igazolta, hiszen a városban, ahol a kutatásomat végeztem, mindössze az általam vizsgált két intézmény alkalmaz iskolai szociális munkást. A munkavégzés hatékonysága véleményem szerint nagyban függ az ott dolgozó szociális munkástól, nem hiába alapvető dolog, hogy a személyiségükkel dolgoznak, egy fiatalos, lendületes szakembernek a diákok is sokkal jobban megnyílnak és a szakember is könnyebben ért a nyelvükön. A hatékonyságot szépen példázza az alábbi, interjúból vett példa

is: „az előttem lévő szakember 70% adminisztrációval és 30% gyakorlati résszel dolgozott, van olyan diák, aki nem is tudta, hogy előttem volt már itt szociális munkát, viszont 11-es, nekünk viszont indokolt a napi szintű kapcsolat, mert olyan szinten problémás családi köre van, és ez számomra sok mindent elárul”.

3. a pedagógus, mint gyermekvédelmi felelős nem tud hatékonyan tevékenykedni ilyen minőségben

Ez a hipotézisem csak részben valósult meg, ugyanis ennyire sarkalatosan fogalmazva ezt nem lehet kijelenteni a kapott információk fényében. Ha példának vesszük az általam vizsgált intézményeket, látható, hogy a „D” intézményben alapvetően jól tud működni az egynegyed álláson dolgozó ifjúságvédelmi felelőssel. Ezt az interjúalany többször ki is hangsúlyozta, kevés eset van egy évben, és megfelelően el tudja látni a feladatát. Természetesen itt is adódnak nehézségek, de azokat igen jól tudják kezelni ilyen keretek között.

A másik intézményről („C”) pont ennek az ellenkezője mondható el, itt már korántsem volt elég a félállású ifjúságvédelmi poszt, több a probléma, több és speciálisabb szakemberre lenne szükség, mindenekeelőtt egy szociális végzettségűre. Az elkötelezett tanárok saját határaikon belül igyekeznek minél többet tenni a helyzet orvoslását illetőleg, de ez egyelőre nagyon gyerekcipőben jár.

Tehát a gyermekvédelmi felelős megfelelően elláthatja a feladatát, ha olyan jellegű diákok járnak az intézményben, általa is megoldható problémák várnak orvoslásra, de természetesen itt is csak használna egy szociális szakember jelenléte. Ezzel szemben a több problémával küzdő intézmények mindenféleképpen igénylik az iskolai szociális munkás jelenlétét.

Egy szociálpedagógus végzettségű szakember nagy hatékonysággal működhetne iskolai szociális munkaként, bizonyítja ezt a „B” intézmény szakembere is. Tanulmányaink során hangsúlyos a gyermekvédelem, különböző személyiség és csoportfejlesztési lehetőségek, konfliktusmegoldó módok...stb. Magának a szakmának a multidiszciplináris jellege is megfelelővé teszi a végzett szakembert a munka elvégzésére, hiszen egyszerre lehet kompetens a jogi, pszichológiai és szociális kérdésekben is többek között.

Az oktatás ideje alatt lehetőség van specializáció megszerzésére, illetve többféle önkéntes munkavégzésre a hátrányos helyzetű diákok délutáni korrepetálásától kezdve a

mentorkodáson keresztül az érdekképviselőig, amely erősíti a szociálpedagógus kompetenciáját az adott témában.

Kíváncsian várom, milyen fejlemények, változtatások születnek a jövőben annak érdekében, hogy a probléma megoldása előrelendülhessen.

Kitekintésként fontosnak tartom megemlíteni, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. Törvény módosítási tervezete, hogy a Gyermekvédelmi Törvény 39.§-a egy újabb bekezdéssel egészülne ki: „(3a) A gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében, iskolai szociális munkát biztosíthat.” A módosítás sorsáról a 2015 januárjában tartott országgyűlésen döntenek.

Annak a megyei jogú város Gyermekjóléti Központ vezetőjével beszélve, ahol a vizsgálatomat folytattam, még több információhoz jutottam a helyzet rendezését illetően. Tervben van, s a közeljövőben szeretnék megvalósítani azt a rendszert, melyben a szociális, segítő szakon tanuló diákok egy évre vonatkozóan önkéntes szerződést köthetnének a gyermekjóléti szolgálattal, ezáltal lehetőségük lenne az iskolákban meghatározott óraszámban iskolai szociális munkát végezni. Ez enyhítené az intézmények problémáit is, illetve nagyon jó gyakorlati lehetőséget biztosítani a hallgatók számára anyagi ráfordítás nélkül.

Kiváló kezdeményezés és a pedagógusok kreativitását dicséri a „C” intézményben létrehozott segítő szakmacsoport is, amely követendő példa is lehetne a közeljövőben. Van természetesen negatívuma és pozitívuma is, de kíváncsian várjuk, mi forr ki belőle. Kitűnő válasz lehetne arra, hogy ne egyetlen pedagógus vállalja terheljék ezek a feladatok, mindenki a saját erősségének megfelelően vállalhat részt a munkából, a diákok számára is nagyobb számban lennének jelen a segítséget nyújtó szakemberek, a pedagógusok a szakmacsoporton belül egymás fejlődését is elősegítik.

Kutatásom hasznossága, az eredmények hasznosítása már abban a tényben fellelhető, hogy a vizsgált intézmények igényt tartanak a kutatás eredményeire, így ők is tanulhatnak belőle, példákat láthatnak, ötleteket meríthetnek a jobb, hatékonyabb munkavégzéshez.

Mellékletek

1. melléklet: Diák kérdőív, ahol van iskolai szociális munkás

Kor:	Nem:
Osztály:	Előző év végi tanulmányi eredmény:

1. Tisztában vagy vele, hogy iskolátokban mi a feladata az iskolai szociális munkásnak?

Karikázd be a szerinted leginkább jellemző feladat betűjelét! (Maximum 2db-ot!)

- A. Tanácsadás
- B. Információnyújtás
- C. Segítségnyújtás nehéz, konfliktusos helyzetekben
- D. Hátrányos helyzetű, veszélyeztetett diákok segítése
- E. Szabadidős, illetve délutáni programok szervezése
- F. Egyéb:

.....

2. A szociális munkás elmondta-e, hogy milyen problémával fordulhattok hozzá, mivel foglalkozik, hol találjátok meg... stb.

Karikázd be a szerinted leginkább jellemző állítás betűjelét!

- A. Igen, első osztályfőnöki órán
- B. Igen, tanévnyitón/ vagy beiratkozáskor
- C. Nem, de az Osztályfőnök elmondta a lényeges tudnivalókat
- D. Nem, de felsőbb éves diákoktól megtudtuk a lényeges információkat
- E. Egyéb:

.....

3. A szociális munkás szokott valamilyen foglalkozást tartani, ha igen, melyet?

Karikázd be a szerinted leginkább jellemző állítás betűjelét! (Maximum 2db-ot!)

- A. Nem, nem szokott
- B. Délutáni szakkört (pl.: önismereti szakkör, kommunikációs...stb)
- C. Szabadidős programot (pl.: kirándulás)
- D. Iskolai rendezvényt
- E. Előadást
- F. Egyéb:

.....

4. Te szoktál ilyen rendezvényekre, foglalkozásokra, szakkörre járni? Ha igen, milyenre?

.....

.....

5. Fordultál már az iskolai szociális munkáshoz valamilyen kérdéssel, problémával? Ha igen, milyen jellegűvel?

Karikázd be a szerinted leginkább jellemző állítás betűjelét! (Maximum 2db-ot!)

- A. Nem fordultam még hozzá
- G. Probléma osztálytársaddal

- B. Ösztöndíj lehetőség
- C. Tanulás
- D. Családi probléma
- E. Párkapcsolat
- F. Probléma tanároddal

H. Egyéb.....

(6. Tudod-e, hogy mennyi szociális munkás van az iskolában?)

2. melléklet: Diák kérdőív, ahol nincs iskolai szociális munkás

Kor:

Nem:

Osztály:

Előző év végi tanulmányi eredmény:

1. Tisztában vagy vele, hogy mi lehet a feladata az iskolai szociális munkásnak?

Karikázd be a szerinted leginkább jellemző feladat betűjelét! (Maximum 2db-ot!)

- A. Tanácsadás
 - B. Információnyújtás
 - C. Segítségnyújtás nehéz, konfliktusos helyzetekben
 - D. Hátrányos helyzetű, veszélyeztetett diákok segítése
 - E. Szabadidős, illetve délutáni programok szervezése
 - F. Egyéb:
-

2. Tudod ki a gyerekvédelmi és ifjúságfelelős az iskolában?

Karikázd be válaszod betűjelét!

- A. Igen
- B. Nem

3. A gyerekvédelmi és ifjúságfelelős elmondta, hogy mi a feladata és milyen problémával tudtok hozzá fordulni?

Karikázd be a szerinted leginkább jellemző állítás betűjelét!

- A. Nem tudom mi a feladata, nem mondta el
 - B. Igen, első osztályfőnöki órán
 - C. Igen, tanérvnyitón/ vagy beiratkozáskor
 - D. Nem, de az Osztályfőnök elmondta a lényeges tudnivalókat
 - E. Nem, de felsőbb éves diákoktól megtudtuk a lényeges információkat
 - F. Egyéb:
-

4. Problémáiddal, (tanulás, családi probléma, információ, párkapcsolat, probléma társaiddal, tanáraiddal) kérdéseiddel kihez fordulsz leginkább?

Karikázd be a szerinted leginkább jellemző állítás betűjelét! (Maximum 2db-ot!)

A. Megpróbálom magam megoldani	F. Igazgatóhoz
B. Szüleimhez	G. Egyéb.....
C. Osztályfőnökömhöz	
D. Barátaimhoz	
E. Kedvenc tanáromhoz	

F. Gyermekvédelmi felelőshöz

5. Tegyük fel, hogy az iskolákban van egy olyan szakember, akihez az alábbi feladatok, problémák mindegyikével fordulhattok. Miben kérnétek a segítségét, mit vennétek igénybe?

Karikázd be válaszod betűjelét!

- A. Tanácsadás, Információnyújtás
B. Tanulás, Ösztöndíj lehetőség
C. Családi probléma, konfliktushelyzet
D. Konfliktus társaiddal, tanáraiddal

- E. Délutáni szakkör, klubok
F. Párkapcsolati konfliktusok
G. Egyéb:
.....

3. melléklet: Tanár kérdőív, ahol van iskolai szociális munkás

1. Kor:.....
2. Nem:
3. Mióta/ Hány éve dolgozik az iskolában?
4. Milyen tárgyat/tárgyakat tanít?
5. Ön szerint mik a legfontosabb feladatai a szociális munkásnak?
Kérem, fogalmazza meg röviden!
.....
.....
.....
.....
6. Hasznosnak tartja a szociális munkás tevékenységét? Miben segíti/könnyíti az Ön munkáját? *Kérem, fogalmazza meg pár mondatban!*
.....
.....
.....
.....
7. Miben tudja Ön segíteni az iskolai szociális munkás munkáját?
.....
.....
.....
8. Ön szokott segítséget kérni az iskolai szociális munkástól?
A. Igen B. Nem
9. Ha igen, milyen esetekben? *Kérem, fogalmazza meg röviden!*
.....
.....
.....
.....

10. Az iskolai szociális munkás szokott érdeklődni diákjairól, az aktuális problémákról? Ha igen, mikor, milyen formában? A. Igen B. Nem

.....
.....

11. Ön szerint milyen az együttműködés a tanári kar és az iskolai szociális munkások között?
Fogalmazza meg röviden!

.....
.....

4. melléklet: Tanár kérdőív, ahol nincs iskolai szociális munkás

1. Kor:.....

2. Nem:

3. Mióta/ Hány éve dolgozik az iskolában?

4. Milyen tárgyat/tárgyakat tanít?

5. Ön szerint mik lehetnek egy szociális munkás feladatai egy iskolában?
Kérem, fogalmazza meg pár mondatban!

.....
.....
.....

6. A munkájának mely része az, amely a legnagyobb kihívást jelenti az Ön számára, mely során úgy érzi, nem szerves része tanári munkájának?

.....
.....
.....

7. Egy olyan szakember, akinek teljes munkaidőben az volna a dolga, hogy ezeket a feladatokat átvállalja, igénybe venné a segítségét?

A. Igen B. Nem

8. Ha Igen, miért, ha Nem, miért nem? *Kérem, fogalmazza meg röviden!*

.....
.....
.....

9. Van az intézményben gyermek-és ifjúságvédelmi felelős?

A. Igen B. Nem

10. Ha Igen, kérem, fogalmazza meg röviden, hogy mi az ő munkája!

.....
.....
.....

11. Szokott tőle kérdéses, nehéz, problémás esetekben segítséget kérni?

A. Igen B. Nem

12. Ha igen, kérem, mondjon rá néhány példát!

.....
.....
.....

13. Megkönnyítené az Ön és a kollégái dolgát, hogyha a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős nem látna el szaktanári, tanári feladatokat, csak a gyermekvédelmi, szociális dolgokkal foglalkozna? Ha Igen, miért, ha Nem, miért nem? *Kérem, fogalmazza meg röviden!*

.....
.....
.....

5. melléklet: Interjú a szociális munkással-interjúkérdések

1. Mióta és hány órában dolgozik szociális munkásként?

2. Szaktanár e emellett? Ha igen, ez hogy befolyásolja a szociális szakemberként végzett munkáját?

3. Egy intézmény tartozik a hatásköre alá?

4. Mi a végzettsége?

5. Szereti a munkáját? Hasznosnak érzi?

6. Hogyan, mikor tájékoztatja a diákokat a munkájáról?

7. A diákok szoktak segítséget kérni?

8. Milyen jellegű kérdésekben kérnek segítséget?

9. Szervezett-e már, ill. tart-e valamilyen közösségi, vagy csoportépítő alkalmat, délutánt, szakkört?

10. Milyen a kapcsolata a vele kapcsolatban lévő diákok szüleivel?

11. Hogy viszonyulnak a munkájához tanár kollégái?

12. Milyen intézményekkel áll kapcsolatban? Mennyire rendszeres?

13. Más iskolák szociális munkásaival (vagy szakembereivel) van kapcsolata?

14. Kollégái (osztályfőnökök, szaktanárok) tájékoztatják, ha egy-egy tanulónál valamilyen problémát, devianciát, megváltozott viselkedést tapasztalnak?

15. Túl van terhelve? Elég ideje van az ilyen jellegű munkájának az elvégzésére?

16. Milyen arányú az adminisztratív és a gyakorlati munka?

17. A diákok ismerik önt? Bizalommal fordulnak önhöz?

18. Van elkülönített irodája, munkavégzésre, a gyerekek, kliensek fogadására külön helysége az iskolán belül?

19. Tegeződik vagy magázódik a tanulókkal?

6. melléklet: Interjú ifjúságvédelmi feladatokat ellátó pedagógussal

Milyen minőségben dolgozik itt?

Ifjúságvédelmi felelősként

Mióta?

4. éve

Mindig szaktanárként dolgozott mellette?

Igen, amióta csinálom, az előző kollegám beteg lett, valakinek pedig át kellett nővenni a feladatot, először félállásban, most pedig egynegyed állásban. Ezek a posztok általában tanulói létszámhoz vannak szabva

Milyen szakos tanár?

Magyar töri

Ebben az egy intézményben?

Igen, én az összes órát is itt tartom, sokan áttanítanak valahova, nekem itt vannak csak óráim

Ifjúságvédelmi felelősként hasznosnak érzi a munkáját?

Igen, igyekszem hasznossá tenni magam, az iskolavezetés pár feladatot megmond, de megpróbálok feladatokat keresni ezek mellé, de a konkrét feladatokat magamnak találom ki, másik részét örököltem, de tényleg úgy érzem, hogy igyekszem kitölteni ezt az időt, amit rám bízta

Mik ezek a feladatok?

Leginkább örökölték, pl.: évek óta hagyomány nálunk, hogy évente egy egészségnevelési napot tartunk, ilyenkor elmaradnak a tanítási órák és egész délelőttre programot csinálunk minden osztálynak, 4 tanórán előadás, mozgásos feladatok, tavaly volt mozgásterápia, pszichológus, orvostanhallgató, rendőrségről szoktak jönni, tehát fél napos hasonló témákkal foglalkozó rendezvényünk ez. Nagyon jól szokott sikerülni, kollégáim is azt mondják, hogy van értelme.

Egyénileg is szoktam foglalkozni diákokkal, most is van egy kettő, akikkel olyan problémák adódtak, h minden héten rutinszerűen kell velük beszélni, vagy intézni valamit az ügyükkel

kapcsolatban. Versenyekre szoktam évente egyszer kétszer diákokat vinni, a második félévben osztályfőnöki órákhoz szervezünk egészséggel kapcsolatos témákhoz előadókat.

Háttér munka, mint pl az ember permanensen tart kapcsolatot az osztályfőnökökkel, beszél meg a problémás eseteket, igazából egy csomó kapcsolattartással jár ez.

Félévente egyszer kétszer fordul elő, hogy valakivel olyan nagy probléma forduljon elő, hogy összeüljön az egész iskolai bizottság és egy ilyen előtt kelljen számot adnia arról, hogy mit követett el, és milyen büntetést kell, hogy kiszabjunk rá, akkor ott előtte szoktunk beszélni azzal, aki ezt a kirívó tettet vagy magatartást elkövette, aztán utána is próbáljuk arrafele terelni, hogy a következőkben ilyen probléma ne adódjon.

Az egyéni beszélgetések során felmerülő problémák inkább iskolai, vagy családi jellegűek?

Hát ez elég vegye, olyan esetem is van, mikor családi, mikor iskolai, tehát vegyes.

Tanár, oktatóval való konfliktus miatt keresték e már meg?

Volt olyan osztályfőnök, akivel emiatt beszéltem, de ez hát „dög nehéz” kérdés, talán ez a legneccesebb része az egésznek, hogy kollegával szemben fellépni, hát az nagyon nehéz. Jó, megpróbáljuk – nekem is volt olyan tapasztalatom, hogy az osztályomban érettségi előtt tizenakárhány diák bukott más tárgyból- ilyenkor megpróbálunk bevonni igazgatót, szaktanárt, magát a szülőket, valahogy úgy konzultálni, h elsimuljanak a dolgok, hát szóval mondjuk úgy, hogy ezekbe ritkán folytam bele. Ez elsőként mindig az osztályfőnöknél csapódik le igazából, nem az a téma, amivel hozzám rohan a gyerek, leginkább csak akkor hallom meg, ha az adott osztályban én is tanítok, de ez elsősorban az osztályfőnök teendője, h ilyenkor eljárjon.

Szülőértekezletet tartunk egy évben kétszer, ilyenkor behívjuk a tanárt és a szülők esetleg elmondhatják, hogy mi a problémájuk, vagy igazgatóval leül és egyeztet, ez nem igazán az én feladatköröm.

Ifjúságvédelmi munkájáról mikor tájékoztatja a diákokat?

Ez úgy szokott kinézni, hogy minden osztályfőnök az első 3 órában arról is ad tájékoztatást, hogy ki milyen felelős az épületben, főleg a 9-eknél fontos, hogy ettől tudják e vagy, nem, megjegyzi e vagy nem, az megint más kérdés, ha kérdőívek visszajönnek, egy részének biztos lila ködje nem lesz, hogy én vagyok az. Talán akiket tanítok, ők jobban képben vannak, hogy hova kell fordulni, de ez kevesebb is a háromnegyed állás miatt.

Itt ugye iskolapszichológus is van, az nekem nagyon jó, h jó vele a kapcsolatom, nagyon sok programot egyeztetünk, segítséget nyújtunk egymásnak, ez pl nálunk így működik.

Fogadóórja van e?

Kijelölt fogadóórám nincs, most fűzöm pl az egyik gyerekeket, hogy a szülőkkel egyeztetve pénteken jöjjenek be maguk a szülők is, de nem nagyon érdemes egy órát kijelölni, hanem inkább az adott üggyhöz mikor a szülők is ráérnek, de évente az, hogy szülőt is berángassunk, nem jellemző, ez nem olyan rossz magatartású iskola, ez nem gyakori. Inkább a diákokkal szoktuk lerendezni a dolgot, az a gyakoribb, hogy velük ülünk le is próbálunk zöld ágra vergődni

A diákok, vagy a tanárok szoktak e konkrét segítséget kérni?

Fordult már elő, nem túl gyakori, évente egyszer kétszer, jön egy ofő, h annyira problémás a gyerek, hogy már nem bír vele, üljek le vele, vagy hívjuk be a szülőt és legyen én is ott ez ilyen évente egyszer kétszeri alkalom, és akkor egy két gyerek, és ahhoz kapcsolódó néhány alkalom. Tavaly volt pl egy túlkoros bukott kislány sok tantárgyból állt bukásra, és év vége fele kellett vele leülnöm, hogy egy kicsit átgondoljuk mik a hosszú távú tervei, hogy ennyire elengedte magát. Ez egy-egy gyerek és néhány alkalom, ennél a gyereknél pl a pszichológus szólt, hogy vele nem akar kommunikálni, neki hátha megnyílik, segítsék be én, de ez fordítva is működik. Ebbe az iskolában ez nem sok, csak pár ember

Diák még nem jött úgy ide hozzám, hogy én vagyok az ifjúságvédelmis és segítsék neki, lehet, hogyha fiatalabb lennék, ahhoz csak lelkesebben odamenne egy 16 éves diák, nem tudom, de ez itt nem fordul elő.

Szervez-e az egészségnapon kívül valamilyen délutánt, szakkört...stb?

Az elmondottakon kívül nincs több, második félévben a Vedres napok szervezésében segítek még be. Van egy filmklubunk, ami átment inkább ilyen beszélgetősben, nem én vagyok a főszervező, de ott is megjelenek rutinból, mert a témák olyanok, hogy nekem is képpen kell ott lenni. Tavaly pl kirekesztés, meg hasonló volt a fő téma. Most zöld témával indítottunk, környezetvédelem, meg ilyesmi, én is szoktam diákokat beszervezni, többnyire ott van a pszichológus is. Egymásnak segítünk, az ofőknek, a programot szervezőknek. Az egészségnap az egyedüli, aminek én vagyok a fő motorja, a többi tényleg kapcsolattartás segítés.

Követem, hogy hogyan változnak a jogszabályok, közoktatási tv, ezzel is szoktam foglalkozni, vegyes nagyon az, hogy mit csinálók.

Kollégáival milyen a viszonya?

Alapvetően konfliktuskerülő vagyok, úgyhogy igyekszem jó viszonyban maradni velük, nem mindenkivel sikerül, de igyekszem.

Alapvetően ha jól értem, nagy baj esetén tájékoztatták Önt, kéri a segítségét, együttműködését?

Igen-igen

Milyen intézményekkel tart kapcsolatot

Félévente szoktak tájékoztatót tartani a sás utcai gyermekjóléti szolgálatról, hol tart a gyermekvédelem, vagy éppen mire figyelünk, volt, hogy előadássorozatot szerveztek a korai iskolaelhagyásról. Ez is a dolgom, hogy ilyen félévente 1 v 2 továbbképzésen részt szoktam venni, mint: korai iskolaelhagyás, pszichés, egészségi, mentális előadássorozat, ami van, azokra általában el szoktunk menni, ilyen előadásokra, továbbképzésekre küldenek ki meghívót, és akkor az ilyeneken részt veszünk a pszichológussal. A pszichológiai intézettől is kaptunk meghívót, voltunk már az Agórában is előadásokon, pl droggal kapcsolatban, nagyon jó volt, egy egész délelőttöt ki töltött.

Év végén be szoktam számolni a munkámról a tantestület előtt.

Túlterheltnek érzi magát?

Egyrészt örököltém, másrészt tényleg próbáltam kitölteni, de nem sok, pont annyi, amennyi nekem is még kellemes, nyilván nem egy nagy összeg, amit ezért kapok, de ezt igyekszem kitölteni, de ez nem akkora összeg, hogy összetörjem magam miatt. Én jól érzem magam ebben a munkakörben, saját magamnak szervezhetem a teendőim javát, pl minden évben elmegyünk egy olyan rendezvényre, amit az orvostanhallgatók szerveznek a TIK-ben, káros szenvedélyekről... stb, eddig mindig úgy éreztem, hogy ráérünk, de ha úgy érzem, hogy dugig vagyunk, akkor nem megyünk el, na akkor mi van?

A dokumentáció csak az év végi beszámolóra korlátozik, a diákok 1-2 %-át érinti leginkább.

A pszichológusnál jobban előfordul, hogy önállóan mennek, de sokszor küldik is, hozzá azért könnyebben mennek a diákok a fogadóidejében, 2 iskolában dolgozik.

Hol ül le a diákokkal beszélgetni?

Attól függ, hogy mennyire bizalmas, ha nem, akkor a büfénél, vettem egy teát neki is meg magamnak, így nem kellemetlen, van, hogy itt, az étkezőben telepedünk le, nincs külön szobám. Ha ötperces gyors beszélgetésről van szó, a folyosó közepén is el lehet kapni, pl.: egy kislány folyamatban levő ügyében pont a kislány állított meg a folyosón, hogy a változások történtek, akkor azt ott beszéltük meg.

Tegeződik a tanulókkal?

Igen, lassan a nagymama korba lépek, úgy vagyok vele, hogy ennyi férjen bele.

Az egyéni, komolyabb beszélgetéseknek szokott lenni valamilyen tematikája?

Jobb hogyha a diák beszél, megpróbálom inkább meghallgatni, egy-két rávezető kérdéssel nagyon jól megnyílnak, ha az ember jól kérdez, akkor már csak ülni kell és hallgatni, csak néha kell belekérdezni. Nyilván nekem nem dolgom, hogy megmondjam mit változtasson,

meg hogy, merre lépjen, inkább csak hallgatom, hogy képzelem el, hogy hogyan tovább ezek után, nem akarom ráerőltetni, hogy mit gondolok, vagy hogy mit kellene tenni, hiszen én nem is tudhatom, annyira nem ismerem egyik diákot sem, a megoldás bennük van mindig. A mostani kislánynak is javasoltam egy két dolgot, mert olyan dolgok vannak otthon, nem bírtam ki és mondtam, ami rutinszerűen megoldás lehet, mit lehetne csinálni, a lehetőségek egy része rögtön kizáródott a kislány által, próbáljuk közösen megtalálni, hogy az adott helyzetből hogy lehetne kilépni, vagy elindulni.

Ön szerint ebben az intézményben ez egy jól működő rendszer?

Az egyénnel való foglalkozás a munkám csak egy vékony szelete, szerintem inkább az lenne a dolgom, hogy ilyen rendezvényeken keresztül, mint az osztályfőnöki óra, vagy az egészségnevelési nap, hogy minél több gyermeket elérjünk valamilyen pozitív ráhatással. Igen, úgy vélem, hogy ez ilyen formában egy jól működő rendszer, mert mint mondtam, alapvetően az intézményünkben nincs kirívóan sok problémás gyermek.

Adminisztrációs munkaköri megnevezésem van ezen az egynegyed álláson, erre tudtak átvenni, a munkaköröm, meg minden maradt, csak a címke változott.

Szociális juttatások, segélyek intézése mennyire az ön feladatköre?

A családi háttérre általában nem a mélyszegénység jellemző, és egy másik kollégám szervezi ezeket. A gyerekek 10 %-a kap rendszeres gyermekvédelmi támogatást, tavaly ennyi volt a HH-s tanuló is, de ez a szám most 3 % mindössze a jogszabályi változások miatt, de nem is jellemző, hogy pont övelük lenne probléma. A legtöbb diák, akivel le kellett ülnöm, beszélgetnem, nem közülük került ki.

7. Melléklet: Interjú egy iskolai szociális munkással

Mióta és hány órában dolgozol szociális munkásként?

Most december 13-án lesz egy éve, előtte a József Attilában voltam nagygyakorlaton, és 8 órát dolgozok elvileg, de mikor ugye fegyelmi tárgyalások vannak, vagy egész napos programok akkor ez kitolódik

Mi a végzettséged?

Szociálpedagógusként végeztem és ifjúságsegítőként, az ifiben a drog prevencióra szakosodtam, a szociálpedagógián nem csináltam specializációt

Ebben az egy intézményben dolgozol?

Igen

Mikor és hogyan tájékoztatod a diákokat a munkádról?

Amikor idekerültem, december 10-én tulajdonképpen már másnap elkezdtem végigjárni az osztályokat, és elkezdtem mondani, h milyen problémákkal fordulhatnak hozzám, de akkor még nem is igazán láttam át, hogy ebben az intézményben milyen problémák vannak, egy nap alatt nem igazán lát az ember bele. Ahogy telt az idő, úgy tudtam erre kiszélesíteni, erre formálni a segítségnyújtást.

Milyen munkakört töltesz be az intézménynél?

Iskolai szociális munkás

Tehát itt van ilyen státusz

Igen

A diákok milyen esetekben, problémákkal keresnek föl téged?

Minden esetben szinte ők keresnek fel engem, 99%-ban kb, én csak akkor keresem meg őket, ha szülői kérés fut be hozzánk. Tanár-diák, diák-szülő, szülő-tanár konfliktus, diákok párkapcsolati problémájuk és olyan életkori sajátosságokkal való megküzdés, ami egy teenager számára új dolog, drogproblémák, fiatalkori terhesség, megélhetési problémák, gyakran éhezés, hivatalos ügyintézés, akár rendőrségi, gyámhatóságokkal az összes környező településsel. Ezt a gyerekek is tudják, ha pl van egy családgondozó, akitől tart egy család, gyakran felkeresnek a szülők információért, hogy ilyenkor mi történik, mi várható, mi a törvényes eljárás, mi az amit a törvény megenged

Ha már itt tartunk, milyen egyéb intézményekkel tartod a kapcsolatot, a felsoroltakon kívül?

Drogcentrum, a drogcentrummal van egy sürgősségi csapatunk, van egy telefonszám és bármilyen probléma van, fel tudom őket hívni és jönnek segíteni, ha mondjuk nem egy-két fő van, hanem van egy egéscsoport, akik kábítószer hatása alatt állnak, akkor ők is kijönnek. Az ETSZK-val, szoktak idejönni védőnői hallgatók is, a Csongrád megyei rendőrkapitánysággal, pártfogókkal, máltai szeretetszolgálat, Centerke mátrix alapítvány, egy ebéd, egy esély, tavaly még működött a Boni pékség, tőlük agyon sok péksüteményt kaptunk az itteni gyerekek számára, akiknek nincs otthon reggeli

Gyerekek szüleivel milyen a viszonyod?

Teljesen pozitív, bármi gond van a gyerekekkel, azonnal hívnak, végül is egyértelműen jó lehet, mert ők fordulnak hozzám segítségért

Milyen a tanár kollégáiddal a viszony?

Nagyon pozitív, mindenki nagyon elfogadó, mindenki tudja, h ez a munka mivel jár, mondjuk mikor egy gyerek nem megy be fizika órára, vagy kémia órára, mert meghalt éjszaka a

nagymamája, és nincs semmi hangulata a fizika órához, és ezt elfogadják a kollegák és azt mondják, h jól van Gabi, csináld a munkád, ha a diáknak most arra van szüksége, h meghallgasd, akkor csináld. Vagy ha éppen a szülők előző éjszaka félrészegen összeverekedtek, akkor az a diák biztos nem fog reggel az első órára beérni, akkor azt nyilván megnézem, hogy miért, mert tudom, hogy annak a gyereknek milyen a családi háttere, akkor utánajárok, megkérdezem, tehát ők ezzel teljesen tisztában vannak, elfogadóak, toleránsak

Ők szoktak hozzád diákokat irányítani?

Persze, nagyon gyakran

Szerinted minek tudható az be, h a diákok, a szülők, a tanárok, mindenki ennyire pozitív és bizalommal fordul hozzád?

Nem, tudom, szerintem erre születni kell, aki ebben dolgozik, az erre vagy születik, vagy nem, ezt nem lehet megtanulni tankönyvből a segítségnyújtást, erre rá kell érezni, h mi a feladat, mikor milyen helyzetben mit kell tenni, h kielégítő legyen a segítségre szorulóknak számára.

Hogy tanultad meg a diákok neveit?

Én nagyon figyelek rájuk, ezzel ők is tudják, tisztában vannak vele, hogyha valaki hozzám beszél, én csak egyszerre egy emberre figyelek. Nagyon sokat beszélgetek velük, állandóan köztük vagyok.

Hogy érzed, egyedül el tudod látni ezt a feladatot, vagy jó lenne, ha lenne egy társad?

Teljes mértékben el tudom látni ezt a feladatkört, én azt gondolom, nyilván ha lenne egy kolleganőm, kevesebb dolgom is lenne, de olyan szinten szeretem is átlátni az egységét az intézménynek, h nem biztos, h eredményesebbnek mondanám kettőnk munkáját, mint egy olyanét, aki maximálisan figyelmet szentel az egész intézményre. Az a baj, hogyha ketten vannak, vagy hárman, akkor már szórt a figyelem, mert nem mind a kettő fog ugyanarra a gyerekekre figyelni, és kieshetnek bizonyos diákok a középpontból, akiknek egyébként pedig rengeteg figyelem szükséges

Ez a kis iroda mindig nyitva áll a diákok előtt?

Igen, én reggel negyed 8 és fél 8 között érek be, fél négyig vagyok itt, ebédszünetem nincs, tehát tudják, h bármikor jöhetnek, ha nem itt vagyok. Tisztában vannak vele, hogy a másik épületrészben vagyok, de hivatalos és nyilvános a telefonszámom, úgyhogy bárki bármikor elér, szoktak küldeni visszahívást, vagy rám írnak facebook-on, hogy itt vagyok az irodád előtt, nagyon siess, vagy nagyon nagy bajom van, és akkor jövök.

Ez a telefon a saját költséged?

Igen teljesen, semmilyen hozzájárulást nem kapok, családlátogatás során sem térítik pl az utazásomat semmilyen formában

Milyen gyakran látogatsz családokat?

Minden hónapban van olyan család, ahova elmegyek

Tehát ha a szükség megkívánja?

Igen

Az adminisztratív és gyakorlati munka aránya milyen?

Adminisztráció 30 %, gyakorlati 70 % és én ezt tökéletesnek tartom, így alakítottam ki, mikor idekerültem, magam írhattam meg a munkaköri leírásomat, ezt teljes mértékben engedte a vezetőség, én teljesen gyerekközpontú vagyok, és úgy gondolom, hogy nem irodai asszisztensit végeztem, úgyhogy erre nyilván vannak titkárnők. Megcsinálom, mert a gyermekvédelmi, a HH-s és 3H-s határozatok hozzám futnak be, ez alapján is tudom, h melyik tanuló az, aki érintett az éhezésben, vagy a lakhatási körülménye hátrányos, úgyhogy adminisztráció ilyen szempontból van, mert van egy rendszerünk, ahova ezt iktatnom kell, vezetnem kell, de javarészt a munkámnak gyakorlati, igen

Arról, hogy ki mivel problémával keres meg, kell valamilyen statisztikát vezetned?

Nem, abszolút nem és nem is vezetnék, azt gondolom, hogyha nem látnák a munkám eredményét, már nem kellene itt lennem

Tehát te vagy az, aki itt létrehozta ezt a fajta szociális munkát az iskolában?

Igen, az előttem lévő szakember 70% adminisztrációval és 30% gyakorlati résszel dolgozott, van olyan diák, aki nem is tudta, hogy előttem volt már itt szociális munkát, viszont 3. osztályos, nekünk viszont indokolt a napi szintű kapcsolat, mert olyan szinten problémás családi köre van, és ez számomra sok mindent elárul.

Egy éhezési kérdést hogy kezelsz?

Azonnali tűzoltás is van, ha szétnézel, van egy üveg lekvárom, egy már elfogyott, és tudják a gyerekek, ha éhes vagyok, felszaladok a Gabihoz, innen indul az egész, üres hassal szédelegve nem indulunk el tesi órára. Aztán megnézem, van e neki rendszeres gyermekvédelmi, vagy halmozottan hátrányos helyzetű e, ezt követően nálunk van menza, benyújtjuk az NGSZ-hez, ez nagyon hamar el szokott bírálódni, tehát nem hetek, hanem 1-2 nap, és kap egy bizonyos összeget, amit lebedélhet az iskolában, ez általában elég szokott lenni, ez havonta 15 ebédet jelent. Említettem, h volt kapcsolatom pékséggel, tőlük nagyon sok mindent kaptunk, tehát az egyik ismerősöm ott, dolgozott, ezáltal beszéltem a főnökökkel és naponta 3-4 óriásszatyor kakaós csigát, és mint a süteményes bolt, kb úgy nézett ki az iroda. Egy ebéd egy esély, jelenleg 5 fő étkezik náluk, ennyi most a kapacitásuk, illetve

minden ilyen esetben jelzéssel kell élnem a gyermekjólét felé, akik gondozásba veszik a családot jó esetben.

Szereted e a munkád és hasznosnak érzed e?

Nagyon hasznosnak érzem a munkámat, és mindennél jobban szeretem, az biztos

Milyen programot, előadást...stb szervezel, veszel részt benne?

Tavaly csináltunk egy szuper napot a drogcentrummal, ez végre egy kicsit más volt, jöttek barantások, volt vívás és íjászkodás, volt beatbox-osunk is, voltak BMX-esek, voltak diákmunkások, akik ajánlottak a diákjainknak munkát, 5 diákmunkás szövetkezet jött, nagyon színes napot csináltunk. Én szoktam egyébként prevenciós órákat tartani, ami nem onnan indul, hogy miért ne csináljuk, hanem ha csináljuk, akkor mire figyeljünk, kihez fordulhatunk segítségért, miért érdemes abbahagyni, itt értem a szexuális életen át a droghasználton keresztül mindent. Mrs fitt és Mr fitt, ami nem arra irányult, hogy ki az aki a legszebb, a legsportosabb, hanem ki az aki a legjobban érzi magát a bőrében és egy doboz fagyit volt a fődíj, nagyon örültek neki a diákok

Erre kaptatok valami keretet?

Nem, ezt is teljesen önerőből, akiket meghívunk vendégeket, mindig el szoktuk mondani, hogy pogácsán kívül mással nem tudunk szolgálni.

Valamilyen továbbképzésen szoktál e részt venni?

Én voltam a Labrisz egyesületnél továbbképzésen, ők homoszexuális fiatalokkal foglalkoznak, és a klinikán szokott lenni pszichés és mentális zavarokkal kapcsolatos továbbképzés.

Ábrák

1. ábra: Az iskola statisztikai jellemzői

	„A” intézmény	„B” intézmény	„C” intézmény	„D” intézmény
Tanulók száma	289	980	575	278
Lányok	99	262	95	73
Fiúk	190	718	480	205
HH	17	133	7	4
HHH	26	65	13	1
SNI	143	165	48	5
BTMN	17	30	37	3
Tanulmányi eredmény	2,7	3,1	3,01	3,3

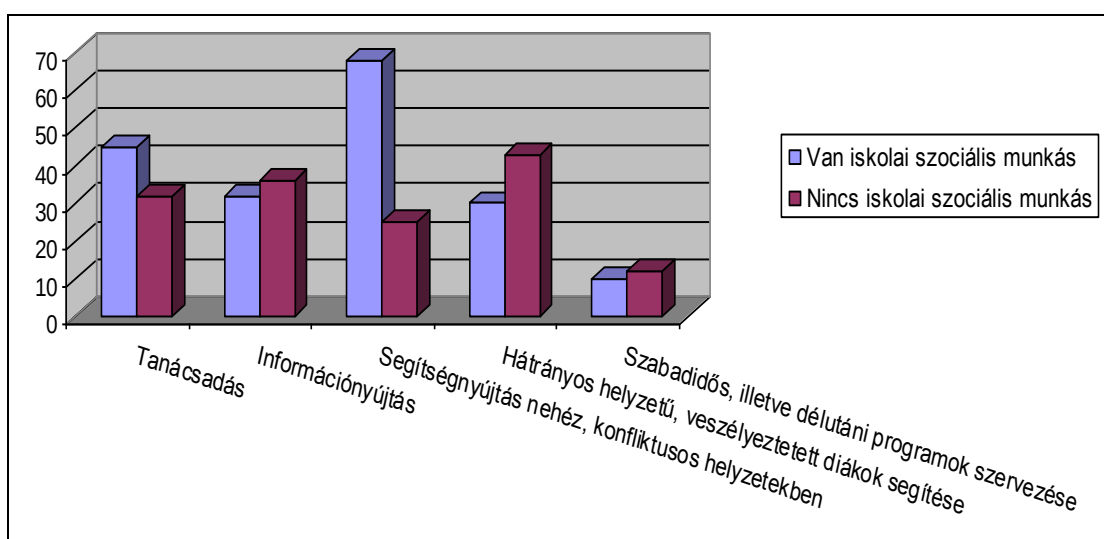
2. ábra: Kitöltő diákok statisztikai adatai (N=204)

	"A"	"B"	"C"	"D"	Összesen, Átlagosan
Kitöltők száma	51	51	51	51	204
Fiú	40	34	44	34	152
Lány	11	17	7	17	52
Átlagos életkor	16,36	15,86	17,13	16,76	16,52
Átlagos tanulmányi eredmény	2,85	2,95	3,1	3,57	3,11
Osztály	8,5	9,4	11	11	9,97

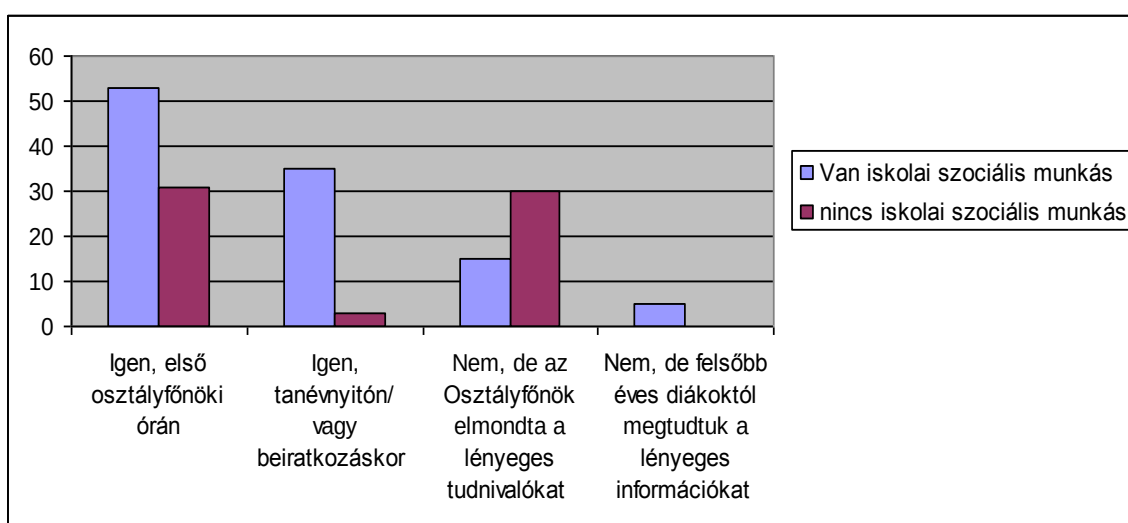
2. ábra: Kitöltő tanárok statisztikai adatai (N=45)

	"A"	"C"	Összesen, Átlagosan
Kitöltők száma	15	15	30
Férfi	4	10	14
Nő	11	5	16
Átlagos életkor	44,8	44,2	44,5
Átlagos tanítási év	13,03	12,2	12,61

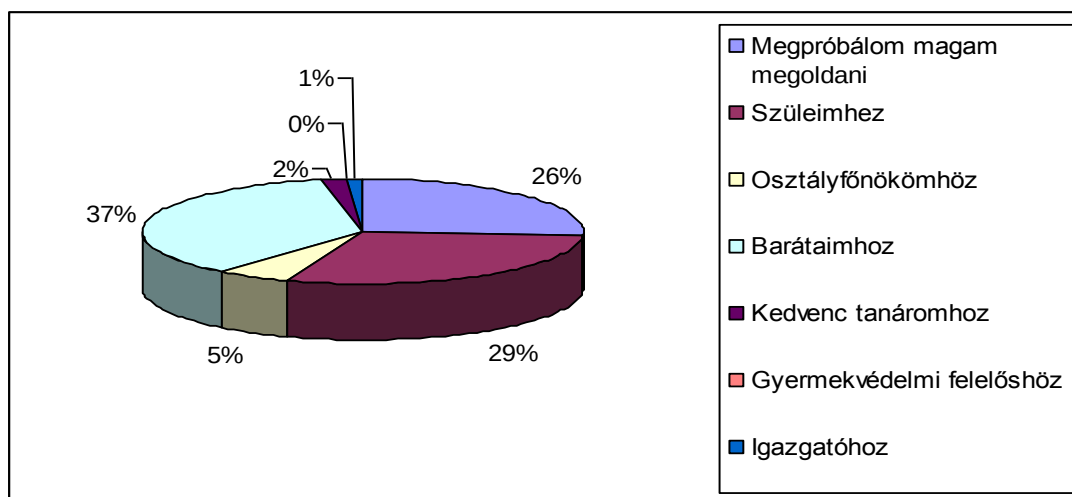
4. ábra: mi az iskolai szociális munkás feladata? (N=204)

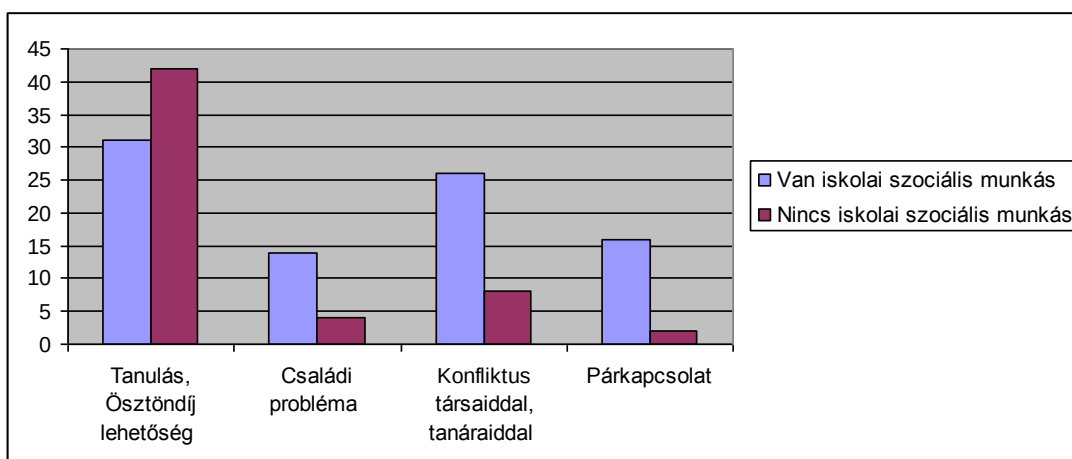
5. ábra: Mikor, hogyan tájékoztat a szakember a munkájáról?(N=204)

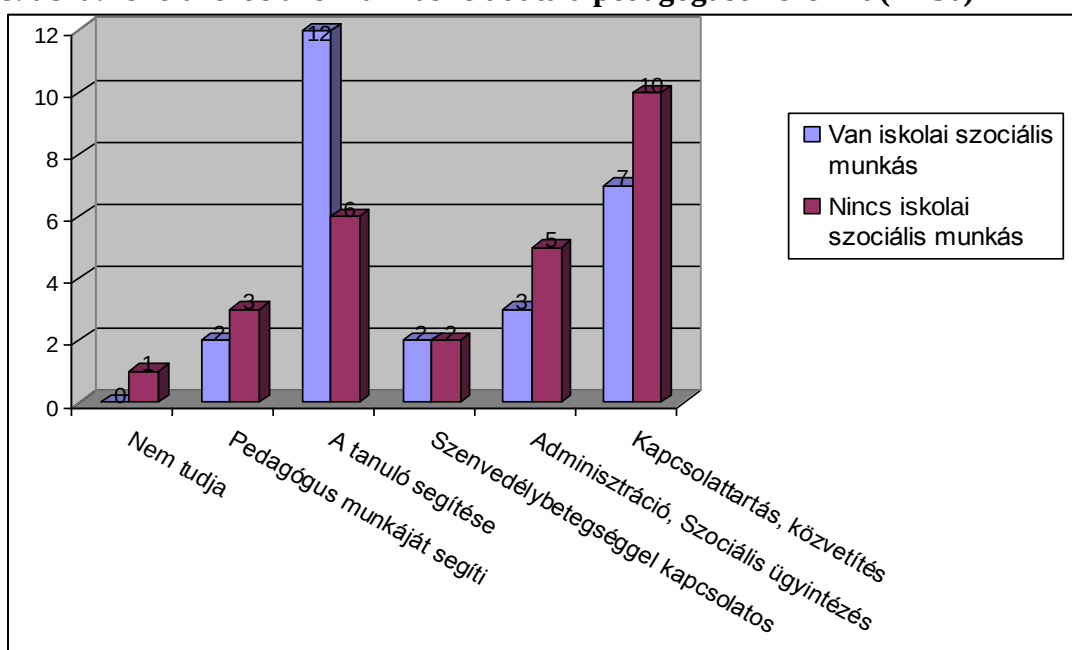
6. ábra: Kihez fordulnak segítségért a diákok? (N=102)

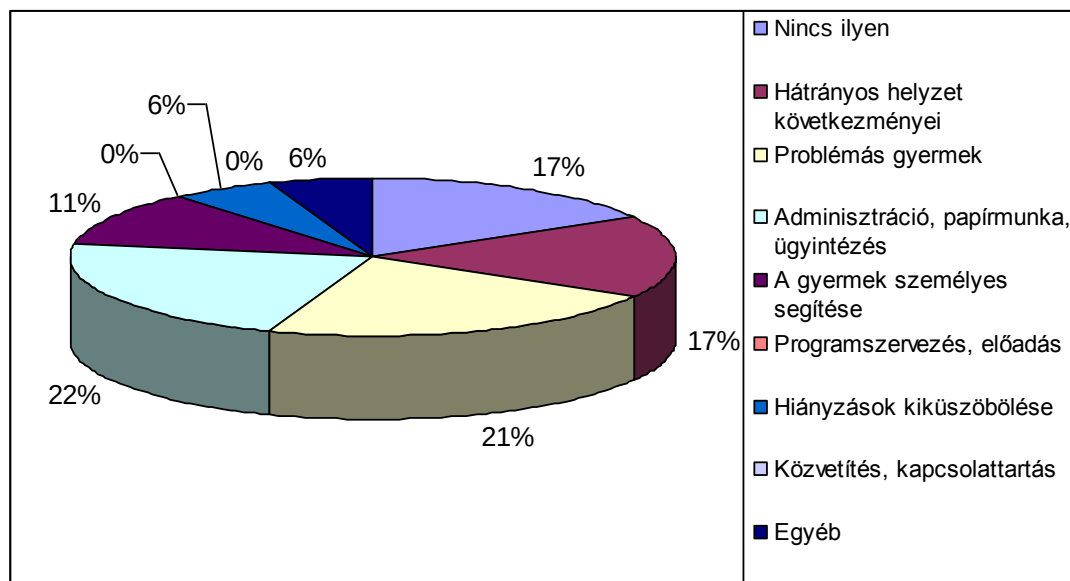
7. ábra: Miben kérnének/kérnek segítséget az iskola tanulói? (N=204)

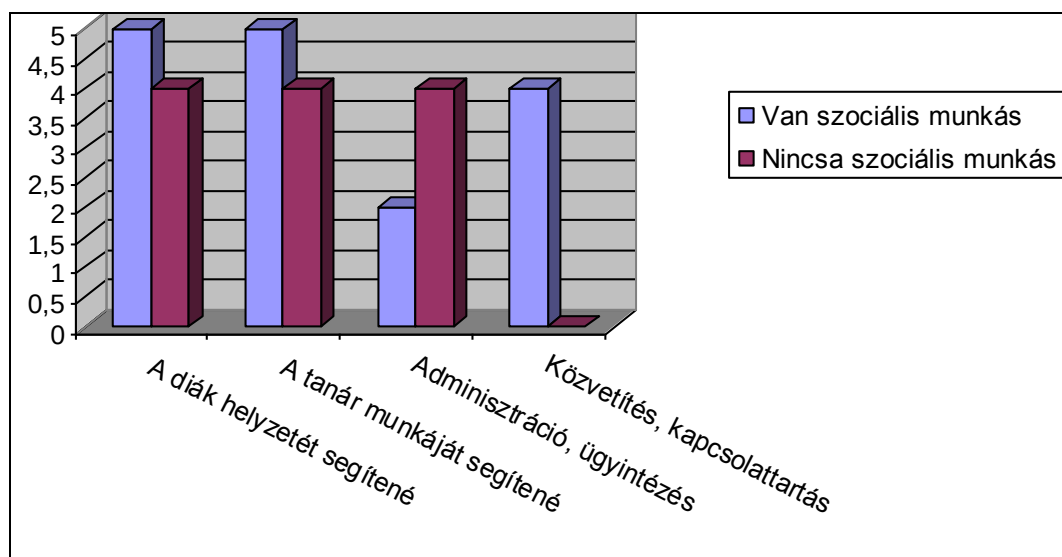
8. ábra: Iskolai szociális munkás feladata a pedagógusok szerint (N=30)

9. ábra: Nem tartozik szervesen a pedagógus munkájához (N=15)

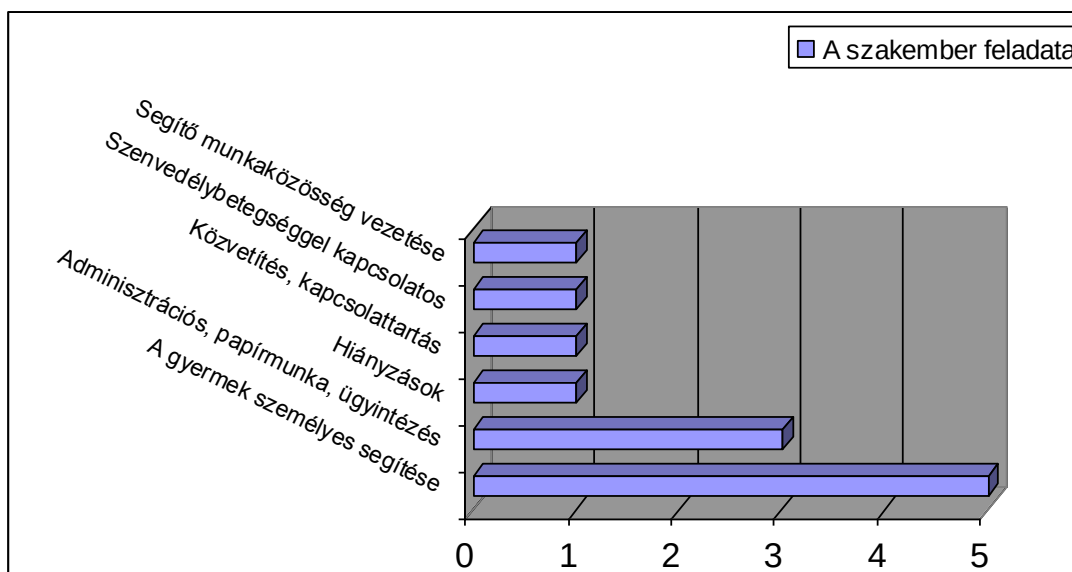
10. ábra: Miben könnyítené/könnyíti az Ön munkáját a szakember? (N=30)

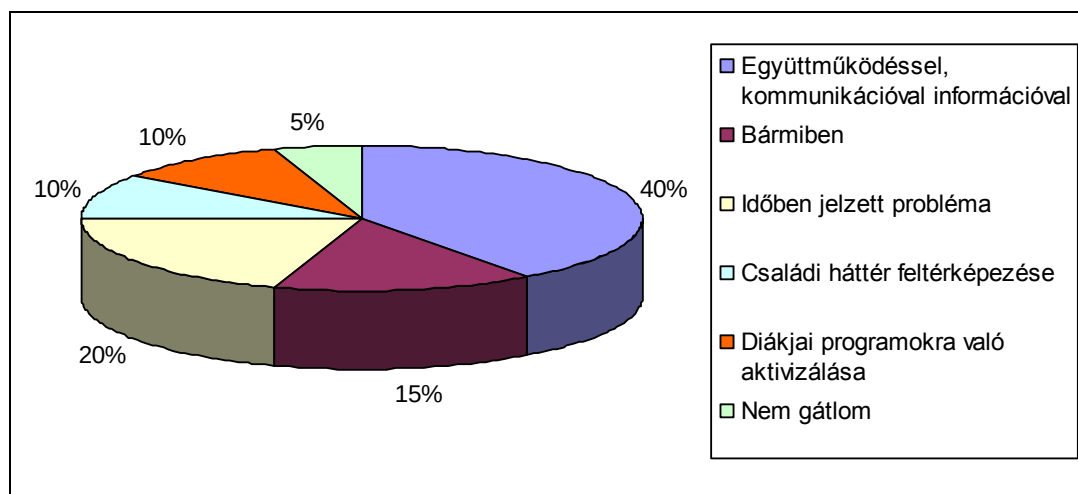
11. ábra: Tanári feladatok könnyítése (N=30)

Van szociális munkás	Nincs szociális munkás
„Megkönnyíti a tanár munkáját, ha a tanár is hagyja”	„Tanári feladatokról nem vonná el a figyelmet”
„Könnyebben tudom kezelni, mert ismerem a háttérüket”	„Hogy az órán csak az anyaggal kelljen foglalkozni”
„A szociális munkás segítségével közelebb kerülhetek a tanulókhoz, erre az oktatáshoz szükségem van,,	„Segítené a munkámat”
„Segíti az osztályfőnök diákokkal való kapcsolatát”	„Megfelelő körülményeket lehetne biztosítani a tanuláshoz”

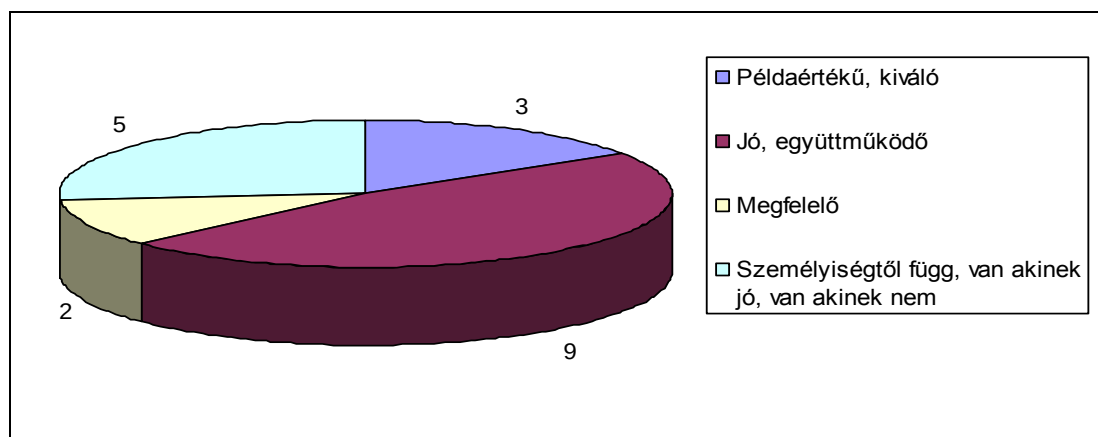
12. ábra: Mi az ifjúságvédelmi feladatokat ellátó szakember feladata? (N=15)

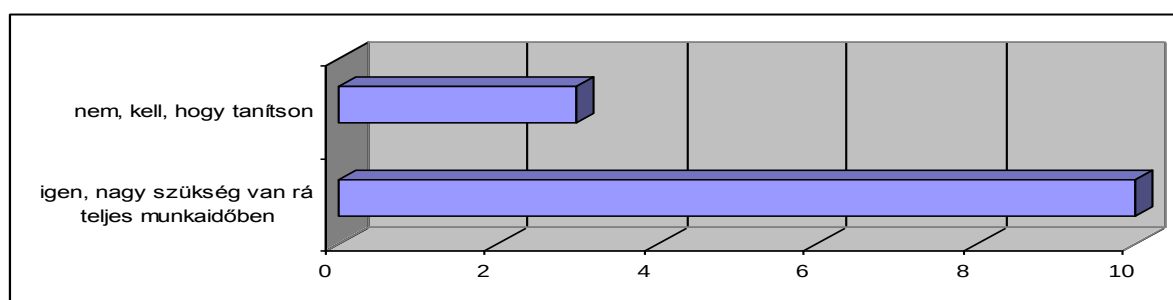
13. ábra: A pedagógus mivel tudja segíteni a szociális munkás tevékenységét? (N=15)

14. ábra: Milyen a tantestület és szociális munkás együttműködése? (N=15)

15. ábra: Hasznos lenne, ha az ifjúságvédelmi felelős teljes munkaidőben dolgozna? (N=15)

Felhasznált Irodalom

1. Albert-Lőrincz Enikő (2008): *Szociális munka és tanácsadás az iskolában*. Ábel Kiadó, Kolozsvár. 80.
2. Carel B. Germain (1996): Ökológiai megközelítés az iskolai szociális munkában. In: Jankó Judit (szerk.): *Iskolai szociális ismeretek*. Comenius Bt., Pécs. 141-154.
3. Nádasdi Mária (2004): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. In: Falus Iván (szerk.): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 171-212
4. Gedeon Andor (1996): Dilemmák és nehézségek. In: Budai István (szerk.): *Szociális munka az iskolában*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 98-107.
5. Gergál Tímea- Máté Zsolt (2009): Az iskolai szociális munka története. In: Máté Zsolt, Szemelyácz János (szer.): *Az iskolai szociális munka kézikönyve*. Indit Közalapítvány, Pécs. 13-42.
6. Herczog Mária (1996): Teljeskörű szolgáltatás az amerikai iskolában. In: Jankó Judit (szerk.): *Iskolai szociális ismeretek*. Comenius Bt., Pécs. 199-205.
7. Jankó Judit (2009): Szociális szakértelem az iskolában - iskolai szociális munka. In: Bábosik István, Torgyik Judit (szerk.): *Az iskola szocializációs funkciói*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest. 71-82.
8. Jolona Hroncová (2009): A szociálpedagógiai Jelenségek Megelőzése a szociálpedagógia területén- múlt, jelen és a jövő. In: Bábosik István, Torgyik Judit (szerk.): *Az iskola szocializációs funkciói*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest. 83-89.
9. Kiss Márta (2013): Konfliktuskezelés. In: Dombi Alice, Dombi Mária (szerk.): *Fejezetek a szociálpedagógia köréből*. Universitas Szeged Kiadó, Szeged. 151-173.

10. Majorie Mc. Queen Monkman (1996): A szociális munka fókuszának jellemzői az iskolában. In: Budai István (szerk.): *Szociális munka az iskolában*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 37-48.
11. Paula Allen-Meares, Robert O. Washington & Betty L. Welsh (1996): Beavatkozási szerepek. In: Budai István (szerk.): *Szociális munka az iskolában*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 192-196.
12. Pik Katalin (1996): A Ferencvárosi (Családsegítő) Gyermekjóléti Szolgálatról. In: Jankó Judit (szerk.): *Iskolai szociális ismeretek*. Comenius Bt., Pécs. 115-125.
13. 2011. évi CXCV. Törvény a nemzeti köznevelésről 69. § (2)- es bek. (f) pont

Felhasznált internetes források

1. Gergál Tímea- Máté Zsolt (2008): A pécsi modell. *Háló*, **14.** 3. sz. 10-15.o.
<http://halo.3sz.hu/tartalom/halo> Letöltve: 2014-09-21
2. Sahner Péter: Vallás és tudomány a 19. század első felében
http://www.rubicon.hu/magyar/nyomtatthato_verzio/vallas_es_tudomany_a_19_szazad_elso_feleben/ Letöltve: 2014-09-21
3. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. Törvény módosítási tervezete
<http://www.macsgyoe.hu/downloads/jogszabalyok/sztgyvtszoveges.pdf> Letöltve: 2014-11-06